

T.C.
SAKARYA ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
TÜRKÇE VE SOSYAL BİLİMLER EĞİTİMİ ANABİLİM DALI
SOSYAL BİLGİLER EĞİTİMİ BİLİM DALI

15 TEMMUZ KALKIŞMA HAREKETİ BAĞLAMINDA
ORTAOKUL 8. SINIF ÖĞRENCİLERİNİN DEMOKRASİ
ALGILARI: SAKARYA ÖRNEĞİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

MUSTAFA DOĞAN

DANIŞMAN

DOÇ.DR. NESRİN AKINCI ÇÖTOK

ŞUBAT 2019

T.C.
SAKARYA ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
TÜRKÇE VE SOSYAL BİLİMLER EĞİTİMİ ANABİLİM DALI
SOSYAL BİLGİLER EĞİTİMİ BİLİM DALI

15 TEMMUZ KALKIŞMA HAREKETİ BAĞLAMINDA
ORTAOKUL 8. SINIF ÖĞRENCİLERİNİN DEMOKRASİ
ALGILARI: SAKARYA ÖRNEĞİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

MUSTAFA DOĞAN

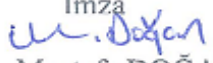
DANIŞMAN

DOÇ.DR. NESRİN AKINCI ÇÖTOK

ŞUBAT 2019

BİLDİRİM

Hazırladığım tezin tamamen kendi çalışmam olduğunu, akademik ve etik kuralları gözeterek çalıştığımı ve her alıntıya kaynak gösterdiğimi taahhüt ederim.

İmza

Mustafa DOĞAN

JÜRİ ÜYELERİNİN İMZA SAYFASI

“15 Temmuz Kalkışma Hareketi Bağlamında Ortaokul 8. Sınıf Öğrencilerinin Demokrasi Algıları: Sakarya Örneği” başlıklı bu yüksek lisans tezi Sosyal Bilgiler Eğitimi Bilim Dalında hazırlanmış ve jürimiz tarafından kabul edilmiştir.

Başkan *Dr. Öğr. Üyesi Genç Osman İlhan* (İmza)

Üye *Doç. Dr. Nese Akinci Coşkun* (İmza)

Üye *Dr. Öğr. Üyesi Hülya Selik* (İmza)

Yukarıdaki imzaların, adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylarım.

13.03/2019

(İmza)

Prof. Dr. Ömer Faruk TUTKUN

Enstitü Müdürü

ÖNSÖZ

15 Temmuz 2016 Türkiye Cumhuriyeti Devletinin daha önceki darbelerden farklı olarak bir hareketin yaşanmış olduğu tarih. Demokrasimizin sekteye uğramış olduğu birçok tarih mevcuttur. Darbeler ve kalkışmalarda ki amaç var olan yönetimleri ele geçirmek ve insanların sahip olmuş olduğu hakları kullanılamaz hale getirmeyi amaçlamaktır. Demokratik haklarına sahip çıkan yüce Türk Milleti dünya tarihinde benzeri görülmemiş bir destan yaratmıştır. Demokratik hakların en büyük savunucusu milletimizin bizzat kendisi olmuştur. Bu bağlamda demokratik hakların kazanılmasında iki önemli kurum bulunmaktadır. Aile ve eğitim kurumları. Demokrasi ile eğitim arasında sıkı bir ilişki bulunmaktadır. Geleceğimizin teminatı olan çocuklarımız bu anlamda kilit durumundalar. Bu tür bir eğitimde sekizinci sınıfta okumakta olan öğrencilerimizin görüşleri de oldukça önemlidir. Bu nedenle bu araştırmanın amacı, sekizinci sınıf öğrencilerimizin 15 Temmuz kalkışma hareketi bağlamında demokratik tutumlarının ve algılarının belirlenmesidir.

Öncelikle 15 Temmuz Kalkışma Hareketi esnasında gazi olmuş, şehit düşmüş vatandaşlarımıza ithaf ediyorum.

Bu çalışmayı hazırlarken benden yardımlarını esirgemeyen çok değerli kişiler var. Onlara teşekkür etmeden geçemem. Öncelikle yapamayacağımı düşünüp bıraktığım pek çok anlarda bile beni cesaretlendirip harekete geçiren ve tezimin her aşamasında yardımlarıyla bana destek veren, yol gösteren değerli hocam ve tez danışmanım Sayın Doç. Dr. Nesrin AKINCI ÇÖTOK' a, en içten teşekkürlerimi sunarım. Ayrıca jüride bulunan Sayın Dr. Öğretim Üyeleri Hülya ÇELİK ve Genç Osman İLHAN hocalarıma teşekkürü borç bilirim.

Tezimin oluşmasında ve veri toplama aşamasında bana yardımcı olan, zaman ayıran tüm öğrencilerime de teşekkürü bir borç bilirim.

Son olarak en değerli varlığım olan ve beni her anlamda bu hayata hazırlayan ve bu mevkilere gelmem de en büyük pay sahibi olan annem Gülsüm Doğan'a, hayat

felsefemin oluşmasında büyük pay olan Yörükoğlu'na ve kardeşlerime teşekkürü bir borç bilirim.

ÖZET
15 TEMMUZ KALKIŞMA HAREKETİ BAĞLAMINDA
ORTAOKUL 8. SINIF ÖĞRENCİLERİNİN DEMOKRASİ
ALGILARI: SAKARYA ÖRNEĞİ

Doğan, Mustafa

Yüksek Lisans Tezi, Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Anabilim Dalı, Sosyal Bilgiler
Eğitimi Bilim Dalı

Danışman: Doç. Dr. Nesrin AKINCI ÇÖTOK

Şubat, 2019. xiii+80 Sayfa.

Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nin demokrasi tarihinde darbeler önemli bir yer tutmaktadır. Son yirmi-otuz yıla bakıldığında artık Türkiye tarihinde darbelerin geçmiş dönemlerin anti-demokratik zemininde kaldığı ve Türk demokrasisinin ekonomik zenginliğe paralel olarak ilerlediği görülmektedir. 15 Temmuz 2016'da ise Türkiye bir kalkışma hareketi ile karşı karşıya kalmış bulunmaktadır. Bu bağlamda demokrasimize sahip çıkmak bütün vatandaşlarımızın ortak görevidir. Özellikle okullarımızda demokrasi eğitimini alan gelecek nesillerimizin bu gibi darbe ve kalkışmalarda demokrasiyi nasıl algıladıkları ve buna yönelik hayatlarında demokrasiyi nasıl tatbik ettikleri hayati önem taşımaktadır. Nitel araştırma desenlerinden biri olan fenomenoloji deseninde gerçekleştirilmiş olan bu araştırmaya Sakarya ili Adapazarı ilçesinde bulunan iki farklı sosyo-ekonomik düzeyi temsil eden iki okuldan toplamda 115 ortaokul sekizinci sınıf öğrencisi katılmıştır. Bu hayati önemden yola çıkarak Sakarya ilinde 115 sekizinci sınıf öğrencisine yapılandırılmış soru formu uygulanmış sekizinci sınıf öğrencilerinin 15 Temmuz kalkışma hareketine karşı demokrasi ve demokrasiye sahip çıkma algıları ortaya konulmaya çalışılmıştır. Nitel olarak yürütülen çalışmada cevaplar doküman analizine göre incelenmiş söz konusu kavramların bilgisi yoklanmış ve belirlenen kategoriler üzerinden (*demokrasi algısı, demokratik tutum ve davranışlara sahip olma becerisi, demokrasi sorumluluğu, 15 Temmuz kalkışması algısı ve bu kalkışma ile demokrasiyi ilişkilendirme*) içerikler değerlendirilmiştir. Öğrencilerin büyük çoğunluğunun demokrasi algısına sahip olduğu, yüzde 70'inin demokratik davranış ve

tutum sergilediği görölmüştür. Öğrencilerin yüzde 95'inin darbe ve kalkışma hareketlerine karşı olduğu ortaya çıkmış ve böyle bir karmaşa ortamında vatani savunmanın en öncelikli tercihleri olduğu ortaya çıkmıştır.

Anahtar Kelimeler: Demokrasi, demokratik tutum ve davranışlar, 15 Temmuz 2016, kalkışma, 8.sınıf öğrencileri, demokrasi algısı.

ABSTRACT

PERCEPTION OF DEMOCRACY OF THE 8th GRADE STUDENTS IN THE CONTEXT OF 15 JULY COUP ATTEMPT: SAKARYA SAMPLE

Doğan, Mustafa

Master Thesis, Department of Turkish and Social Studies Education

Consultant: Doç. Dr. Nesrin AKINCI ÇÖTOK

February, 2019. xiii+80 Page.

Coups have an enormous place in the history of Turkish Democracy. Considering the last twenty – thirty years, coups seem to fall behind and Turkish democracy progress corresponding to economical wealth. On July the 15th, 2016 a coup attempt occurred in Turkey. It's a mutual duty for all the citizens to save the democracy. It's vital to exhibit how the students especially who take democracy classes, perceive the democracy during such attempts and how they adapt the democracy into their lives. This study was designed with a phenomenology model, which is one of the qualitative research methods, and 115 eighth grade students from 2 middle schools representing 2 different socio-economic levels in Sakarya city Adapazarı center participated in this research. Based on this vital importance, we have applied self structured question forms to 115 students of 8th grade to describe their thoughts about coups and saving democracy. Answers are qualitatively analyzed and concepts are examined over categories such as democracy perception, skill to have democratic attitude and behaviours, democratic responsibility, perception about coup attempt on 15th July. As a result of the study majority of the students have seemed to have a perception of democracy and the 70% of the students of the students have seemed to act democratically. As another result, 95% of the students are against such coup attempts and they also think it is a primary mission to defend the country under these circumstances.

Keywords: Democracy, democratic attitude and behaviour, July 15th, 2016, coup attempt, 8th grade students, perception of democracy.

İÇİNDEKİLER

Bildirim	iv
Jüri Üyelerinin İmza Sayfası	v
Önsöz	vi
Abstract	x
Bölüm I	1
Giriş	1
1.1 Problem Cümlesi	3
1.2 Alt Problemler	4
1.4 Sınırlılıklar	8
Bölüm II, Araştırmanın Kurumsal Çerçevesi ile İlgili Araştırmalar	9
2.1 Araştırmanın Kurumsal Çerçevesi	9
2.1.1 Demokrasi Kavramı ve Boyutları	9
2.1.2 Demokrasi Modelleri	15
2.1.3 Demokrasi Türleri	20
2.1.4 Demokrasi Eğitimi	22
2.1.5 Darbe Nedir?	32
2.1.6 Konuyla İlgili Yapılmış Araştırmalar	33
Bölüm III, Yöntem	40
_Toc29279293.1 Araştırmanın Metodolojisi	40
3.1.1 Araştırmanın Deseni	40
3.1.2 Çalışma Grubu	41
3.1.3 Veri Toplama Araçları ve Verilerin Toplanması	42
3.1.4 Verilerin Analizi	43
Bölüm IV, Bulgular	45
4.1 Bulgular ve Yorum	45
4.1.1 Demokrasi Algısı	45
4.1.3 Demokrasi Sorumluluğu	53
4.1.4 15 Temmuz Kalkışma Hareketi Sonucu Oluşan Algı	54
4.1.5 15 Temmuz Kalkışma Hareketi ile Demokrasi İlişkisi	60
4.1.6 15 Temmuz Sonrası Öngörüler	63
Bölüm V	66
5.1 Sonuç ve Tartışma	66
5.1.2 Öneriler	72
Kaynakça	74

Ekler	79
Özgeçmiş ve İletişim Bilgisi	80

TABLÖLAR LİSTESİ

Tablo 1: Çalışma Grubunu Oluşturan Öğrencilerin Özellikleri.....	41
Tablo 2: 8. Sınıf Öğrencilerinin Demokrasi Kavramına Yönelik Algıları.....	46
Tablo 3: Katılımcılarda Demokrasi Algısının Çağrıştırdığı Kavramlar.....	48
Tablo 4: Katılımcıların Demokrasi Kültürünü Hayatına Tatbik Etme Algıları.....	50
Tablo 5: Katılımcıların Demokrasi Sorumluluğu	52
Tablo 6: 15 Temmuz Kalkışma Hareketi Sonucu Oluşan Algı.....	55
Tablo 7: 15 Temmuz Kalkışma Hareketinin Hangi Kanallardan Haberdar Olunduğu...57	
Tablo 8:15 Temmuz Kalkışması ile Demokrasi Arasındaki İlişki.....	59
Tablo 9: Kalkışma Hareketinden Sonra Gelecek ile İlgili Öngörüler.....	61

BÖLÜM I

GİRİŞ

Bilindiği gibi “darbe” ve “demokrasi” kavramları yan yana gelemeyecek nitelikte iki kavramdır. Demokrasi, esas itibariyle darbelerin olmadığı, yani darbeler döneminin bitişi ile başlar.

2017 yılında Sosyal Bilgiler Öğretim programına giren ve 2018 yılında da güncellenerek kabul edilen sosyal bilgiler eğitiminde temel amaç olarak kabul edilen, Türkiye Cumhuriyeti vatandaşlarının haklarını ve sorumluluklarını bilen, milli benliklerine sahip çıkan, vatanını ve milletini seven bireyler olarak yetişmesini sağlar. Demokrasi, insan hakları, laiklik, cumhuriyet kavramlarının tarihsel yolculuğunu ve günümüz Türkiye’si üzerindeki etkilerini kavrayarak, yaşamını demokrasinin getirdiği haklara göre düzenler. Bu hedeflerin hayatlarına tatbik etmeleri içinde yeni öğretim programına “etkin vatandaşlık” öğrenme alanı oluşturulmuştur. Bu öğrenme alanı sosyoloji, siyaset ve hukuk bilimi içerisinde etkin vatandaşlık kavramına önem vermektedir. Öğrencilerin grup, kurum ve sosyal örgütlerin oluşma şekillerini, onları etkileyen ve kontrol eden iradeleri, bunların bireyleri ve kültürleri nasıl etkileyip kontrol ettiklerini bilmesini önemser. Bunun sonucunda;

Toplum yaşamında sorunların çözümünde belli bir otoriteye ihtiyaç olduğunu ve bu gücün baştan sona kadar teşkilatlanmış bir devlet otoritesinin olduğunu kavrarlar.

Toplumsal sorunların nasıl çözüldüğünü ve düzenin nasıl sağlandığını anlayarak egemenliğin kaynağının millete dayandığı yönetimlerde, birey haklarının ve toplum düzeninin nasıl korunduğunu fark ederler.

Toplumsal hizmetlere ve değişik resmî etkinliklere katılma yollarını öğrenerek yönetimi etkilemek için hangi demokratik yolların olduğunu kavrarlar (Milli Eğitim Bakanlığı (MEB), 2017, s.10-12).

Etkin vatandaşlık öğrenme alanına bakıldığında karşımıza devlet otoritesi ve demokrasinin getirmiş olduğu hak ve özgürlüklerin varlığı ortaya çıkmaktadır.

Türkiye'nin demokrasi tarihi incelemeye değer birçok olaydan meydana gelmektedir. Türkiye'nin demokrasi ile geçen altmış beş yılını bütüncül bir bakış açısı ile değerlendirdiğimizde demokrasiye zarar verecek şu hususları açıkça, örnekleri ile ortaya koymak mümkündür (Yılmaz, 2010):

- Siyasal yöneticilerin uzlaşma kültüründen uzak davranmaları, iktidar ve muhalefet ilişkilerinin sıkıntısı,
- Cehalet ve fakirlik,
- Laik ve seküler düşüncenin geliştirilememiş olması

Söz konusu ifadeler demokratik bir toplum olmanın en temel koşulları olarak sıralanabilir. Elbette ki demokrasi yolunda temel koşullar yanında bireyden topluma ve toplumdan bireye uzanan bir dizi yenilikler ve reformlar söz konusudur.

Öte yandan bir tarafta demokratik bir toplum olma çabaları dışında Türkiye, 15 Temmuz kalkışma hareketi gerçeğini yaşamıştır. Darbeciler, darbe saatini öne çekerek alışlagelmişin dışında saat 22.00 civarında girişimlerini başlattılar. TRT kanalını basarak “Yurtta Sulh Konseyi” gibi Atatürkçü kimliği ima eden bir konsey ismi adına darbe bildirisini okuttular. Haberi alan herkes birbirine telefonla bilgi verdi; ilk önce kimse böyle bir habere inanmadı çünkü kimsenin beklemediği bir şeydi bu. TV kanallarının neredeyse tümü canlı yayınlar vermeye başlayınca, askerler, tanklar ve uçaklar ekranlarda görünmeye başlanınca artık bunun bir şaka olmadığı yavaş yavaş anlaşılmaya başlandı.

Cumhurbaşkanı telefonla bir TV kanalına bağlanarak olayı teyit edince ve tüm vatandaşları sokağa çıkıp darbecileri protesto etmeye davet edince vatandaşlar adeta sokağa hücum ettiler. Aslında birçok insan Cumhurbaşkanının çağrısından da önce sokağa çıkmıştı bile. Halk sabaha kadar darbecileri protesto etmekle kalmayıp onları

eylemlerinden vazgeçmeleri için ikna etmeye ve hatta silahlarına ve tanklarına el koymaya veya onları etkisizleştirmeye çaba harcadılar. Bu süreçte darbecilerin, önceki darbe denetimlerinden farklı olarak, vatandaşların üzerine ateş açtıkları, MİT, TBMM ve Külliye dâhil olmak üzere birçok devlet kurumu binalarını bombaladıkları, alçak uçuşlar yaparak korku yaymaya çalıştıkları gözlemlendi. Nitekim 249 vatandaşın şehit olduğu ve 2000 küsur vatandaşın gazi olduğu takip eden günlerde netleşti (Çakı, 2018: 97).

15 Temmuz kalkışma hareketinin ilk günden itibaren konuşulan, yazılan, çalışmalar yapılan bir sosyolojik vaka olduğu söylenebilir. Halen günümüz konjonktüründe 15 Temmuz'un izleri ve sonuçları incelenmekte ve sosyal bilimciler tarafından değerlendirilmektedir. Bu çalışmada da ortaöğretim sekizinci sınıf öğrencilerinin darbe ve demokrasi algıları ortaya konulmaktadır. Çalışmanın ilk bölümünde demokrasi kavramı ve boyutları kuramsal çerçeve bağlamında incelenmiştir. Bu bölümde demokrasinin tanımı, demokrasi modelleri, demokrasi türleri, demokrasi eğitimi, demokrasinin eğitime tatbiki, darbenin tanımı konularına yer verilmiştir. Araştırmanın ikinci bölümünde demokrasi ve darbe konuları ile ilgili teorik çerçeve ortaya konmuş ve literatürde kabul görmüş demokrasi ve darbe ilişkili görüşlerden bahsedilmiştir. Bulgular bölümünde ise sekizinci sınıf öğrencilerine uygulanmış yapılandırılmış soru formunun analizine yer verilerek öğrenci görüşleri belirli kategoriler ışığında betimlenmeye çalışılmıştır. Bu bağlamda bulgular bölümünde öğrencilerin demokrasi ve demokrasi eğitime dair hazır bulunuşlukları da ortaya çıkarılmaya çalışılmıştır. Sonuç ve önerilerde ise araştırmadan elde edilen sonuçlar özetlenerek Türkiye'de demokrasi ve darbe ilişkisi bağlamında buna uygun yapılabilecek düzenlemelere karşı çalışmanın sonuçları ışığında kısaca önerilere yer verilmiştir.

1.1 PROBLEM CÜMLESİ

Ortaokul sekizinci sınıf öğrencilerinin 15 Temmuz kalkışma hareketine yönelik darbe ve demokrasi algıları nasıldır?

1.2 ALT PROBLEMLER

- Öğrenciler demokrasiyi nasıl tanımlamaktadırlar?
- Öğrencilerin demokrasiye ilişkin metafor algıları nelerdir?
- Öğrenciler darbe ve kalkışma hareketi kavramlarını nasıl tanımlamaktadırlar?
- Öğrencilerin 15 Temmuz kalkışma hareketi sonrasında darbe ve demokrasiye ait metafor algıları nelerdir?
- Öğrencilerin 15 Temmuz kalkışma hareketinden sonra gelecekte ne gibi beklentileri vardır?

1.3 ÖNEMİ

Darbeler ve demokrasiler ikisi yan yana dahi gelemeyecek olan iki kavramlardır. Birinin olduğu yerde birinin olmasının mümkün olamayacağı, demokrasi kavramının ne kadar olumlu bir algıya sahip olmasının yanında, darbe kavramının o kadar olumsuz bir kavram olduğu gerçektir. 15 Temmuz Kalkışma Hareketi, Türkiye demokrasisine zarar verilmeye çalışılan bir olay olarak ifade edilebilir.

Türk halkının darbeler karşısında vermiş olduğu tepkiler, geçmişten günümüze farklılıklar göstermiştir. Belli darbeleri, belli çevreler desteklemiş ve darbenin haklılığını savunmuşlardır. Ancak her ne olursa olsun darbe hiçbir ülkede, hiçbir rejimde hoş görülecek bir kavram olmamıştır. Bu bağlamda, demokrasinin savunucusu olan yeni nesillerin darbe ve demokrasi hakkında ne düşündükleri, nasıl davrandıkları, bu darbe ve kalkışma hareketlerine karşı, demokrasiyi özümseyip özümseyemedikleri, demokrasi ve kavramlarını hayatına tatbik edip edemedikleri ve bu kavramlar arasındaki bilişsel, duyuşsal algıları oldukça önem arz etmektedir. Bu algıları oluşturmada eğitim kurumlarımızın etkisi de oldukça önemlidir. İnsanoğlunun ilk eğitim yuvası olarak da

aile kurumu birincil önceliğe sahiptir. Aile insanoğlunun doğup, büyüdüğü, yaşadığı ve en temel kavramları bu grup içerisinde öğrendiği temel bir kurumdur. Çocukların aile içerisinde demokratik davranışlarla karşılaşmış olması ve bunu özümsemesi geleceğimizin teminatı olan çocuklar için oldukça önemlidir. Aile içerisinde karar alırken çocukların fikirlerini de almak, onların düşüncelerinin önemli olduğunu hissettirmek, çocukların düşünce ve ifade özgürlüğünü anlaması açısından oldukça önemlidir. Böyle bir ortamda yetişmiş olan bireyler, kendi hayatlarındaki kararları kendilerinden başkalarının alamayacağı ve hayatlarını kendi kararları çerçevesinde yürütebileceği algısı açısından oldukça önemlidir. Bireylere aile, okul, toplum içerisinde seçme hakkının olduğunu bilmeleri, bireylerin yaşamları boyunca başka bir otoritenin kendi adlarına seçim yapma hakkının olmadığını göstermektedir. Bireyler özellikle meslek seçimi konusunda aileler tarafından baskı ve zorlama yapılmaması, istediği mesleği seçebilme hakkının olduğunu ve bu kararlara saygı duyulacağını bireyler tarafından bilinmesi bireylere hayatı boyunca özgüvenli kararlar alması açısından çok değerlidir. Bu yaştaki bireylerin özellikle dünyalarını kendi oluşturma ve karar alabilme, aldıkları kararların çevresi tarafından saygı duyulacağını bilmesi demokrasi kültürüne sıkı sıkıya bağlı bireyler olarak yetişmelerine imkân sağlayacak ve bu en temel kavramlar toplumu oluşturan bireyler tarafından demokrasinin sıkı sıkıya savunucuları olacakları bir gerçektir. En temel hak olan yaşama hakkının kimse tarafından engellenemeyeceğinin bilinmesi onların toplum içerisinde biz de varız özgüvenini aşılacaktır.

1982 Anayasasında var olan bazı temel hak ve özgürlükler belirtilmiştir.

Kişi dokunulmazlığı hakkı (Yaşama hakkı)

MADDE 17.-Herkesin bir birey olduğu ve buna bağlı olarak varlığını devam ettirmeye ve yaşama hakkına sahiptir. Hiçbir şekilde bireyin izni alınmadan ne amaçla olursa olsun vücudunun herhangi bir noktasına dokunulamaz. Bütün vatandaşlar eşittir ve herkes onurlu bir şekilde yaşama hakkına sahiptir. Ülkemizde bütün vatandaşlar onuru kırılmayacak şekilde yaşamaya layıktır.

Özel Hayatın Gizliliği Hakkı

MADDE 20.-Herkesin, bir birey veya bir aile olarak hayatı vardır. Bireyler her iki düzeyde de yaşamlarına saygı gösterilmesi hakkına sahiptirler. Hiç kimse bu alana müdahale etmemelidir. Suç işlemek, genel ahlakı korumak, kamu düzenin sağlamak amacıyla yasal bir karar olmadan hiç kimseye müdahale edilemez.

Eğitim ve Öğrenim Hakkı

MADDE 42.-T.C.vatandaşı olan herkesin eğitim alma hakkı vardır ve bu hak devletin asli görevidir. Eğitim işlerinin düzenlenmesi, ihtiyaçlara göre yürütülmesi devletin görevidir.

Sağlık Hakkı

MADDE 56.-Devlet, vatandaşlarının bütünsel olarak psikomotor, duyuşsal, bilişsel, ruhsal yönden sağlıklı bireyler olarak kalmaları ve sağlıklarını korumalarına yardımcı olacak işler yürütmekle görevlidir. Temiz ve sağlıklı bir çevrede yaşamak bireylerin hakkıdır. Bireylerin ister çalışan olsun ister çalışan olmasın belirli bir sosyal güvenlik programına dâhil etmelidir.

Seçme ve Seçilme Hakkı

MADDE 67.-18 yaşını doldurmuş olan her birey çocukluktan kurtulmuş ve kendi iradesine göre seçim yapabilecek seviyeye gelmiştir kabul edilir. Buna bağlı olarak bu yaştaki bireyler ülke yönetimi için söz sahibi olurlar ve bunun için oy kullanma hakkına sahip olurlar.

Seçimlerin güvenli bir şekilde yapılması için devlet, ülke içerisinde her türlü asayiş sağlama görevlidir.

Yerleşme ve Seyahat Özgürlüğü

MADDE 23.-Vatandaşlar önceden kimseye sormadan veya izin almadan istediği gibi istediği yere gitme ve istediği yerde yerleşme hakkına sahiptir. Belirli durumlarda bu haklar kısıtlanabilir veya ortadan kaldırılabilir.

Din ve Vicdan Özgürlüğü

MADDE 24.-T.C. Devletinde yaşayan bireyler istediği dine inanma özgürlüğüne sahiptirler. Hiç kimse dini inancı yüzünden ayrımcılığa uğrayamaz. Her birey inandığı dinin gereklerini uygulamada serbesttir. Din ve ahlak eğitimi devlet okullarının ilk ve orta öğretim kurumlarında gerçekleştirilir. Dini inanç kısmında reşit olmayan bireylere velilerinin rızalarıyla dini eğitim verilebilir.

Düşünce ve Kanaat Özgürlüğü

MADDE 25.-Ülkede yaşayan bireyler özgür bir birey olarak düşünme ve bir konu hakkında irade koyma hakkına sahiptir. Kimseye zorla herhangi bir şey söyletmez, söylemesi için baskı yapamaz ve düşüncelerinden dolayı küçük düşürülemez (Armağan, 2014).

Yukarıda anayasamızda belirtilmiş olan bütün temel hak ve özgürlüklerimizin sosyal bilgiler dersi müfredatı içerisinde bulunması ve bu temel hak ve özgürlüklerin katılımcıların hayatı içerisinde ne kadar önemli olduğunu unutmamak gerekir. Bu alanlar sadece bu zaman için değil katılımcıların gelecekteki hayat başarıları, demokrasi katılımları, düşüncelerini ifade etme, dini inanç ve özgürlükler hususunda tercihleri, ülkenin geleceği için karar alabilmeleri açısından hayati öneme sahiptir.

Demokrasinin sadece öğretilen bir şey olamayacağı demokrasinin pratikte vücut bulması gerekliliği yani demokrasinin bir yaşam biçimine dönüşmesinin gerekliliği tartışılmaz bir gerçektir. Bunun gerçekleşmesinde devletlerin elindeki en önemli güç; daha küçük yaşlardan itibaren tüm vatandaşlarının içine girdiği ve uzun sürede içinde kaldığı eğitim sistemleri ve onun uygulandığı mekânlar olan okullardır. Ancak devletler ve sistem elindeki bu gücün demokrasi için önemini uzun bir süre fark edememiş ya da bu gücü doğru yönde ve etkili davranış kalıcılığını sağlayacak süreçte kullanamamıştır. Bu durum toplumsal anlamda eğitim sistemlerine ve okullara olan inancı azaltabilmektedir. Okullarda demokrasi ile ilgili yaşama bir türlü geçemeyen bilgiler aktarılmaktadır. Demokrasi eğitimi demokratik eğitimle iç içe olması gerekirken uzun yıllar boyunca öğrencilere sadece demokrasi eğitimi verilmiştir. Verilen bu eğitimde de öğrencilerin demokrasi kavramı ile ilgili öğrendiği sözcükler günlük yaşam ile ilişkilendirilmediği için bilişsel yapılarında soyut sözcükler olarak kalmıştır. Dolayısıyla demokrasi ile ilgili

öğrendiği sözcükleri okulunda, ailesinde ve sokakta göremeyen öğrenciler için demokrasi hayatın dışında bir yerde ulaşmayı bekleyen bir hayale dönüşmüştür (Karatekin ve Elvan, 2016).

1.4 SINIRLILIKLAR

Çalışmada yapılandırılmış anket formu sekizinci sınıfta okuyan 115 öğrenciye uygulanmıştır. Dolayısıyla çalışma sekizinci sınıfta okuyan öğrenciler ile sınırlıdır. Sekizinci sınıf, demokrasi kazanımlarının daha fazla farkında olduğu gelişim aşamasındaki öğrencilerin olduğu kademe olması sebebiyle tercih edilmiştir. Demokrasi, darbe gibi kavramların;

- *Soyut kavramlar olması, bu soyut kavramların bireylerin gelişim özelliklerine bağlı olarak sekizinci sınıf öğrencilerinin bilişsel yapılarına uygun olması*
- *Bu kavramların daha çok sekizinci sınıf müfredatında yer alıyor ve o seviyede öğrenilmesinin gerekliliği sebebiyle sekizinci sınıf öğrencilerine yapılandırılmış formun uygulanması uygun görülmüştür.*

BÖLÜM II

ARAŞTIRMANIN KURAMSAL ÇERÇEVESİ VE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR

2.1 ARAŞTIRMANIN KURAMSAL ÇERÇEVESİ

2.1.1 Demokrasi Kavramı ve Boyutları

15 Temmuz Kalkışma Hareketiyle birlikte darbe ve demokrasi ilişkisinin gündeme gelmesi şüphesiz çok daha öncesinde demokrasinin ne olarak tanımlandığının ve pratikte ne ifade ettiğinin bilinmesini de zaruri kılar.

2.1.1.1 Demokrasi kavramı

Demokrasi kelimesinin kökeni Antik Yunan'dan gelmektedir. Demos ve krasi kelimelerinin yan yana gelmesiyle oluşmuş bir kelimedir. Anlam olarak halkın iktidarı veya halkın ülke yönetimine katılımı olarak adlandırılabilir. Bir başka anlamı ise şiddete meyilli insanların bir araya gelip sokaklarda kıran, döken, niteliksiz insan kitleleri de denilebilir (Şaylan, 1998).

Giovanni Sartori 1993'de, Yunanca demos halk ve kratein yönetmek, hükmetmek kelimelerinden oluşan demokrasi için: Halk iktidarı, iktidarın halka ait olması anlamına gelir demiştir. Abraham Lincoln'un meşhur tanımına göre demokrasi, kökeninin Yunancada ki "demos ve kratein" kelimelerine dayandığını ve anlamının halk iktidarı" olarak kabul eder. Ancak sözlük anlamının dışındaki tanımlar gerek kapsam olarak gerek nitelik olarak birbirinden farklıdır. Kimisi demokrasiyi halkın halk tarafından halk için yönetimi" şeklinde tanımlarken kimisi onu diktatörlükten kaçınmak olarak tanımlamaya çalışmıştır (Dursun, 2001).

Demokrasinin ilk olarak kısa denebilecek bir süre boyunca Atina'da (M.Ö. beş ve altıncı yüzyıllar) uygulandığını ancak bütün siteler tarafından benimsenmiştir. Tam anlamıyla uygulandığında, demokrasi özellikle savaş ilanı, siyaset adamlarının sürgüne gönderilmesi gibi önemli kararlar almak söz konusu olduğunda halkın yönetimini temsil etmiş ve söz konusu genel halk kurultayı Atina'da "Ekklesia" olarak adlandırılmıştır. Her yurttaşta katılım hakkı verilen ve siyaset hakkındaki son kararı alan Ekklesia ya da meclis egemen kitleyi oluşturur ve halk egemenliği ilkesinin sağlam bir biçimde somutlaşmış halidir (Dolanbay, 2011: 19).

Bir yönetim biçimi olarak demokrasi kavramının tarihsel sürecine bakıldığında demokrasi geçmişinin Yunan filozoflarına kadar geri gittiği görülmektedir. Demokrasinin günümüzdeki anlamı ile kullanılmaya başlaması Avrupalı toplumlarda değişime bağlı olarak Fransız İhtilali ile başladı denilebilir. Yirminci yüzyıl ortalarında, demokrasinin anlamı üzerindeki tartışmalarda üç genel yaklaşım ortaya çıkmıştır. Bir yönetim biçimi olarak demokrasi, yönetimin otoritesinin kaynaklarına, yönetimin hizmet ettiği araçlara ve yönetimin kuruluşundaki usullere göre tanımlanmıştır. Demokrasi, otoritenin kaynağına ya da amaçlarına göre tanımlandığında ciddi belirsizlikler ortaya çıkmaktadır (Huntington, 2011). Dolayısıyla demokrasi kişiden ve gruplardan bağımsız olarak uygulanan bir süreç olarak ifade edilebilir.

Demokrasinin tarihsel gelişimi tüm dünya nezdinde epey iniş çıkışlıdır. Bu inişli çıkışlı tarihi gelişimini Amerikalı siyaset bilimci Samuel P. Huntington üç dalga olarak incelemektedir. Ona göre ilk uzun süreli demokratikleşme dalgası 1828-1926 tarihleri arasında kapsar. Bu dalga Amerika'da yalnızca erkeklerin oy kullanmasıyla başlayıp 1922'de Mussoli'nin İtalya'da iktidara gelmesiyle sona erer. Bu demokratikleşme dalgasını 1922-1942 yılları arasında birinci ters yönlü dalga izlemiştir. İkinci demokratikleşme dalgası 1943-1962 yılları arasında gerçekleşmiştir. Bunun da başlaması, İkinci Dünya Savaşında müttefiklerin kazanmasıyla olmuştur. Otuz altı ülkenin demokratik olarak yönetilmeye başlamasıyla doruğa ulaşan ikinci dalgayı dünyadaki demokratik yönetimleri otuz altı indiren ve 1958-1975 yılları arasında gerçekleşen ikinci ters yönlü dalga izlemiştir. Üçüncü demokratikleşme dalgası 1974 yılında başlamıştır ve ne zamana kadar devam edeceği bilinmemektedir (Huntington, 1996).

Demokrasiyi, komünizm, faşizm, liberalizm gibi bir fikir akımı olarak düşünmek yanlış olur. Belirli güçlerin varlığı ve bu güçlerin yönetim sistemi içerisinde kullanılması olarak adlandırılabilir. Kratos kelimesinden birçok kelime üretilmiştir. Anlam olarak da hükmetme anlamına gelmektedir (Heywood, 1992).

Öte yandan Amerikan başkanlarından Abraham Lincoln'ün, "demokrasi" tanımı alanda epey ilgi çekmiş bir tanımdır: Halkın halk tarafından, halk için yönetimi olarak ifade edilmiştir. Bu tanımda geçen "yönetim" ("government" veya "rule") kelimesi siyasal kararları almak ve uygulamak anlamına gelmektedir" (Erdoğan, 2001: 195).

Demokrasi, "halk iktidarı" iktidarın halka ait olması temeliyle, halk için her anlamda adımlar atılmasını gerektirmektedir. Halk egemenliğini kullanmalı, din ve vicdan özgürlüğüne sahip olmalı, oy haklarını kullanmalı ve fikirlerini özgürce her ortamda dile getirebilmelidir. İnsanın düşünmesi ve düşündüğünü ifade etmekte hür olması en doğal haklarındandır. Demokrasinin bir fonksiyonu olan hürriyet insana serbestçe hareket etme imkânlarını da sağlamaktadır. Bu da bireyin ahlaki tutum ve davranışlarını düşünce boyutunda etkilemektedir. İnsanın düşünce ve düşündüklerini serbestçe açıklayabilmesi söz hürriyetinin bir sonucudur. Bu hürriyeti dengeli bir şekilde kullanabilmek için bir takım ahlaki erdemlere ihtiyaç vardır. Bu ahlaki erdemlerin en başında gelen ise; bireye sevgi, saygı ve karşılıklı güven duymadır (Büyükkaragöz ve Kesici, 1998: 2).

Modern demokrasinin en önemli köşe taşı olarak nitelendirebileceğimiz teorisyenler insanların toplum öncesi doğal durumlarından hareketle devletin insanlar tarafından oluşturulmuş, insanların bireysel, toplumsal ve siyasal hürriyetlerini korumakla yükümlü yapay bir kurum olduğunu vurgular. Herkesin yönetime şahsen katılması ve yönetilen kimsenin kanunun yapılmış olması gerektiğini belirtir. Sadece bir egemen güç olan halkın egemenliğini kabul etmektedir (Biçer, 2007).

Demokrasi düşüncesi, Alain Touraine'in kuramsal çalışmalarının merkezinde yer alır. Bir bütün olarak modernliğin tarihsel, toplumsal analizi üzerinde odaklanan Touraine, toplum bilimsel düşüncesini, Aydınlanma akımının iki temel felsefi mirası ve modernliğin kurucu bileşenleri olarak gördüğü özne ve akıl kavramları üzerinden kurgular. Diğer bir deyişle hareket noktasını, özne ve akıl arasındaki modernliğe özgü gerilimli ilişkiler oluşturmaktadır. Bu mirasın ve bileşenlerinin toplumsal/felsefi

çözümlemesini, toplumsal sistem ile eyleyenler (aktivistler) arasındaki ideal praksisin siyasal alanı olarak gördüğü demokrasiyle bütünler. Touraine'e göre demokrasi, öznenin akıl ile eyleyenlerin toplumsal sistem ile farklılığın eşitlik ile ve son olarak çeşitliliğin birlik ile bir arada var olma biçimidir (İnce, 2016).

Demokrasi bir sınıfa değil topluma ait bir yönetim şeklidir. Bu yüzden toplumun tamamı tarafından iyi öğrenilmelidir. Bireyleri hoşgörülü kılmak zorunda olan demokrasi, başkalarının haklarına saygılı olmayı ve bu nedenle de özveride bulunmayı gerektirdiğinden oldukça güç bir yönetim biçimi olarak kabul edilmektedir. (Akdu, 2016).

Demokrasi, çoğunluğun gücü elinde bulundurması demektir. Çoğunluğun insansal iyi olarak mutluluğu aradığı yaşam tarzı hazza dayalı yaşam tarzıdır. Hazza dayalı yaşam ise insansal değil hayvansaldır. Bu durum ise insanın insanlaşmasının önünü tıkar (Özcan, 2009).Halkın egemenliği elinde bulundurması çeşitli yollarla mümkündür. Dünyada da çoğu örneği olduğu gibi halk yönetimi direkt kendi de üstlenebiliyor dolaylı olarak da seçimle işbaşına gelen kişileri seçerek de yürütebiliyor.

Demokrasiler de insana ve insanın şahsiyetini kabul eden ve bunu koruyan ve birbirlerinin arasında dayanışma, sevgi, saygı sosyalleşen ve bunlara önem veren bir çizgidir. (Öncül, 2000).

Yaşam boyunca farklı grup ve örgütlenmelerin üyeleri olarak toplumsal yapının devamı sağlanmaktadır ki bunlar aile, komşuluk, kulüpler, çalışma birimleri ve devlet olarak söylenebilir. En küçüğünden en büyüğüne tüm bu yapılanmalarda bütün olarak organizasyonun ulaşmak istediği amaç, bireysellikten kurtulup her alanda bir kitlesel karar mekanizmaları oluşturarak ortak kararlar almaktır (Beetham ve Kevin, 1998).

Demokrasi kelimesinin birçok ifadesi söz konusudur. Özellikle Ahlmark(1998-199)'ın demokrasiyi aktarımı ilgi çekicidir. Ona göre, eğer bir devlette;

- Yürütmenin başına geçecek kişilerle yasama organına seçilecek kişiler yani parlamento üyeleri birbirlerine karşı rekabetçi ve hiçbir şaibeye karıştırılmamış seçimlerde yer alıyorsa,

- Yapılan seçimlerde en az iki bağımsız parti birbirlerine karşı rekabet içinde yarışıyor, bu partiler seçim aşamasında ve sonrasında serbestçe çalışabiliyorsa,
- Kapatılmayla karşı karşıya bırakılmıyorsa,
- Nüfusun en az yüzde ellisi seçimlerde oy kullanma hakkını kullanıyorsa,
- İktidar seçimle en az bir kere el değiştiriyorsa,

Söz konusu özellikleri gösteren ülke demokratiktir denilebilir (Çizakça, 2002).

Aslında yapılan tariflerin tümü tam değildir. Bunlardan birincisi demokrasiyi salt seçimlere göre tanımlamanın yeterli bir tanım olmadığı ve asgari düzeyde olduğu, bu tanıma paralel olarak eşitlik, hak, özgürlük, siyasette şeffaflık ve dürüstlük, bilgili ve akılcı tartışma gibi kavramları da eklemenin daha üst düzey bir tanım olduğudur. İkinci olarak en güçlü kolektif karar yetkisi sahiplerinin seçimler yoluyla belirlenmesi gerekir (Dursun, 2001).

Tüm dünyayı etkisi altına alan demokrasinin ne anlama geldiği ve nasıl uygulanacağı, sosyal değişimlere bağlı olarak nasıl şekillendirileceği vb. hususlar geçmişten günümüze önemli bir problem haline gelmiştir. Bu noktada demokratik uygulamalara dair birçok farklı görüşler de ortaya çıkmıştır. Dolayısıyla gelişmiş toplumların birçoğunun demokrasiyle yönetildiklerinin vurgusu, gelişmekte olan ülkelerin de demokrasiye her ne olursa olsun sahip çıkmaları, demokrasinin yüzlerce hatta binlerce hem devlet nezdinde hem de bireyler arasında çok farklı tanımların ortaya çıkmasını sağlamış ve sağlamaktadır. Bir milletin egemenliğini kurması ve pekiştirmesi vatandaşlarının hak ve hürriyetlerini devlet içerisinde kullanabilmeleriyle mümkündür. Demokrasinin diğer sistemlere göre üstün yanları bu hak ve hürriyetlerin kullanılmasıyla alakalıdır. Demokrasinin hak ve hürriyetleri kullandırmasının tek sebebi insanın sırf insan olması nedeniyledir ve insanı merkeze almasıyla alakalıdır. İnsanı merkeze alırken bu demek değildir ki insan hürriyetlerini sınırsızca kullanılabilecektir. Tam tersi insanlar hürriyetlerini kullanırken diğer bireylerin hak ve özgürlüklerine saygı duymak zorundadırlar. Burada hoşgörü kavramı devreye girmektedir ve bu kavram demokrasilerde oldukça önemlidir. Siyasetçiler de bu hoşgörü ortamını oluşturmalı ve birbirleriyle her alanda anlaşma sağlayabilmeliler (Doğan, 2004).

Demokraside, en önemli husus temsiliyette adalettir. Ülke yönetiminde söz sahibi olmak isteyen her türlü yapı ülke içersinde oluşturulmuş meclislerde temsil edilebilmelidir. Demokrasilerde bütün fikirler oldukça önemli ve değerlidir. Ne kadar çok farklı düşünce ülkede ses bulabiliyorsa; demokrasi o kadar yönetim biçimi olarak başarıya ulaşacak demektir. Nüfusun az olması böyle bir durumu daha gerçekçi kılabılır. Bunun gerçekleşmesi de bir takım hak ve özgürlüklerle alakalıdır. Temel hak ve özgürlüklerin yaşam bulduğu alanlarda gerçekleşebilir olgulardır (Demir, 2010).

Demokrasi konusunda bir siyasal düzenin demokratik olarak nitelendirilmesi için siyasi eşitliğin bir şekilde hayata geçirilmesi gerekir. Demokratik bir toplumda bireyler haklarının ve görevlerinin bilincinde olmalıdırlar. Bu hak ve görevlerin bilincinde olanlar bunların gereklerini mutlaka yerine getirmek zorundadır. Yeterli düzeyde gelişmemiş bir toplumda bireylerin hem görevleri hem de hakları ön plana çıkmalıdır. Dolayısıyla bir gereklilik olarak ortaya çıkan kültür birikimine ve eleştirel düşünme anlayışına sahip olunması, haklarını ve görevlerini bilen vatandaş katılımının sağlanması demokratik gerekliliğin önemli basamaklarının başında gelir (Kıncal, 2004: 34).

Söz konusu ölçütler demokrasinin ön şartları olan özel mülkiyet, din ve vicdan özgürlüğü, düşünceyi istediği gibi açıklama, hukuk devleti, laiklik, bağımsız mahkemeler, örgütlenme özgürlüğü, kültürel haklar ve silahlı kuvvetlerin seçilmiş otoritenin emrine tabi olması gibi birbirinden önemli ölçüt ve ilkeleri dâhil etmek gerekir (Çizakça, 2002).

Demokrasi, her dilden, her dinden, her kültürden ve kimlikten var olan, birbirinden farklı kişi ve grupları bir araya getiren ancak hiç birisiyle özdeşleşmeyen ortak bir platformdur (Biçer, 2007).

Birey açısından demokrasinin tanımı tam olarak mümkündür. Eğer bireyler demokrasinin kendine sunmuş olduğu hakları korkusuzca elde edebiliyor ve hakkını arayabiliyorsa bu toplumda veya örgütlenmede demokrasiden bahsedilebilir (Ural, 1988).

Demokrasiyi diğer rejimlerle karşılaştırdığımızda oldukça üstün yönleri bulunmaktadır. Öncelikle demokrasilerde bireylerin hak ve özgürlükleri vardır ve bu hak ve özgürlükler yasalar altında güvencedir. Bireyler hak ve özgürlüklerini kullanırlar. Belirli durumlarda yönetimler hak ve özgürlüklerin kullanılmasını keyfi olarak kısıtlamalar

getirebilmektedir. Bu durumlar demokrasi trenini yavaşlatmaktadır. Demokrasiler de en önemli özellik hak ve özgürlüklerin kullanılabilmesidir diyebiliriz (Doğan, 2004: 147).

Ülkemizde siyasilerin sürekli olarak birbirlerine karşı kullanmış oldukları dil ve yaklaşımları birbirlerine karşı çoğu durumda hoşgörülü olmamaları sadece siyasileri ilgilendirmektedir. Siyasette birbirlerine karşı yapılan uzlaşmacı olmayan tavırlar otomatik olarak topluma sirayet etmektedir. Dolayısıyla politik yaşam içinde yönetimde bulunanlar başta olmak üzere ideal yönetim sisteminin demokrasi olduğu söylenebilir. Demokrasinin ortaya çıkması bir takım verilerin gerçekleşmesiyle mümkündür. Özellikle sosyo-kültürel-ekonomik açıdan belli seviyeye gelmiş veya bu seviyeyi aşmış ülkelerde demokrasi ve çarkları daha sağlıklı işleyebilmektedir.

- Ekonomisi tarıma dayanan, toplumda tarım toplumun kanunlarını uygulayan toplumlarda demokrasinin temel hak ve özgürlüklerinin varlığı söz konusu olmayabilir.
- Demokrasinin ortaya çıkması için şehirlerin ve fabrikaların kurulması, sendikal hakların bulunması gerekir.
- Demokrasinin kurulabilmesi için, işçi ve işveren bağı bulunmalı.
- Ülkemizde yukarıda sayılanların hiçbiri gerçekleşmemiştir. Toplumumuz demokrasiyi Kurtuluş Savaşı bitimi ve Mustafa Kemal Atatürk'ün demokratik hak ve özgürlükleri toplumumuza bütünlemesiyle gerçekleştirmiştir. Demokrasiye geçtiğimiz zamanlarda ülkemiz tam olarak tarım ülkesi idi (Kongar, 2007: 46-47).

2.1.2 Demokrasi Modelleri

Anlaşıldığı üzere demokrasinin birçok tanımı vardır ve bu tanımlarda her toplumun veya otoritenin demokrasiyi kendi ihtiyaçlarına göre tanımladığı görülmektedir. Her tanım kendi içerisinde doğru ve birden fazla rakip demokrasi anlayışı mevcuttur. Elbette demokrasinin ne olduğunun uzlaşısı kabul görmekle birlikte toplumların kendi temel yapı ve dinamiklerine bağlı olarak da demokrasinin uygulanma pratiğinin topluma özgü olduğu söylenebilir.

2.1.2.1 Liberal demokrasi

Liberalizmin merkezinde insan vardır. Her şey insan içindir ve insan en değerli varlıktır. İnsan bu kadar değerli bir varlık olduğuna göre insanın hak ve özgürlükleri de olabildiğince geniş olmalı ve bu temel haklar devletin güvencesi altında olmalıdır. Liberalizm ve demokrasi fikri birbirine paralel olarak gelişmiştir. Demokrasiler de halkın istekleri önemli ve halk ya doğrudan olarak ya da dolaylı araçlarla kendisinin temsil edilmesini istemekte ve otoritelerden bu yönde kararlar almalarını istemektedirler (Demir, 2010: 604).

Şehir devletlerinde var olan demokrasi liberalizmden çok önce doğmuş, gelişmiş ve gelişmeye devam etmektedir. 18. ve 19. Yüzyıllarda ise demokrasinin gelişim seyrine baktığımızda liberalizm demokrasiden çok önce doğmuş, gelişmiş ve bu gelişimini demokrasiyi de geliştirerek devam etmektedir (Parekh 1993:157, aktaran Şahin, 2008).

Yönetimlerin var olmasının tek sebebi bireylerin ihtiyaçlarını karşılamak ve haklarını koruma altına almaktır. Bunun sonucu olarak da yönetimin başına geçecek olan kişiler bir bakıma temsili demokrasiyi gerçekleştirmiş olurlar. Liberal demokrasilerde seçimlerin gerçekten demokratik olması seçim kurallarının titizlikle uygulanmasıyla mümkündür.

Günümüzde liberal demokrasiyle yönetilen toplumlara baktığımızda Eski Atina'da bulunan şehir devletleri gibi halk yönetime doğrudan katılmamakta seçtiği temsilciler aracılığıyla yönetime ortak olmaktadır. Kendisini yönetecek, kendisine en yakın hissettiği, düşüncelerini açıkça ifade edeceğine inandığı, değer ve yargılarını en iyi taşıyacak partiye oyunu atarak devlet yönetimine katılım sağlamaktadır. Her tür görüşten siyasi partilerin varlığı birbirlerine benzemeyen politikaları ve kendilerine oy verecek seçmenlere hitap etme isteği ve zorunluluğu bulunmaktadır (Erdoğan, 2003).

Öte yandan siyasetçiler seçimleri kazandıktan sonra bir sonraki dönemde yapılan seçimlerde tekrar seçilemeyeceklerini göz önünde bulundurmalıdır ve seçmenlerini düzenli dinleyebilmek için seçimler aralıklarla tekrar edilmelidir. İkinci bir durum da oy kullanan bütün vatandaşlar oyunu hür ve serbestçe kullanabilmelidir. Bunun

gerçekleşmesinin yolu ise seçimlerin gizli oylamayla yapılması gereğidir (Heywood, 1992).

Şahin(2008), Liberal Demokrasi'nin Temelleri çalışmasında, siyasal eşitlik konusunda önemli çıkarımlarda bulunmuştur. Liberal demokrasiyi uygulayan toplumlarda halk devlet yönetimine katılımı salt oy kullanmakla değil bazen devlet otoritesi halkın kendisini yakından ilgilendiği konularda halkın görüşüne başvurabilir ve onların ne düşündükleri hakkında veriler elde edebilir. Ayrıca halk özellikle sivil toplum kuruluşları kurarak ve buralara üye olarak devlet otoritesine belirli konularda fikirler sunarak devlet idaresine katılabilirler.

Liberal demokrasilerde doğrudan değil de temsilciler aracılığıyla ülke idaresinin yönetilmesi bir takım sorunlara yol açabilmektedir. Temsilciler aracılığıyla belirli yüzde etrafında oy alacak siyasi parti yönetime talip oluyorken, diğer partilere oy veren vatandaşların görüşleri etkin olmayabiliyor. Bu da birçok sorunu beraberinde getiriyor. Yönetimler kendisine oy vermeyen düşüncelere sosyal adaletsizlik hususunda ayrımcılık yapabilmektedirler. Topluma ait pastadan herkese pay vermek liberal demokrasinin başarıya ulaşmasına katkı sağlayabilmektedir (Mansbridge'den aktaran Sitembölükbaşı, 2005).

Giovanni Sartori temelde demokrasinin olanaklı olabilmesini liberalizme bağlar. Ona göre liberalizm olmadan demokrasiden de söz edilemez. Liberal olmayan, farklılıklar üzerinden şekillenmeyen bir demokrasinin demokrasi olarak anılması bile hatadır. Bu yüzden de olsa demokrasi tarihi iyice incelenmeli, demokrasi adı altında ileri sürülen otokratik rejimler ayıklanmalı ve gerçek anlamıyla yani olması gereken anlamı ile liberal demokrasiler geliştirilmelidir. Demokrasinin ne olduğunu, demokrasinin ne olması gerektiğinden ayırmayan Sartori, demokrasinin Yunancadan devralınarak gelen anlamını çözümlemenin etimolojik bir çözüm getirmekten ileri gidemeyeceğini savunur. Ona kalırsa günümüz demokrasilerinin Antik Yunan demokrasisinden öğreneceği pek bir şey kalmamıştır (Demir, 2013).

2.1.2.2 Halk demokrasisi

Halk demokrasisi diyince özellikle 1945-1970 yılları arasında günümüzde sosyalizmle yönetilen devletler diyebileceğimiz toplumlarda görülmektedir. Bu ülkelerde halk sosyal refah konusunda sıkıntılar çekmiş ağır vergiler altında ezilmiş, buna bağlı olarak iktidarlara başkaldırarak ihtilallere neden olmuştur. İhtilaller sonucunda ülkeyi sadece belirli bir sınıfın değil halk adına halk hükümetleri yönetmesi gerektiği düşüncesidir. Özellikle Rusya ve buna bağlı olarak uydu devletleri diyebileceğimiz devletlerde gözükmeye başlamıştır. Bu toplumlar diğer demokrasi çeşitlerinin insanların ekonomik kazanç konusunda sürekli bir yarış halinde olduğunu ve bu yarışın sonucunda kazananın daima en üstte olduğu ve güçlünün her türlü hak ve özgürlüklere sahip olurken, kazanamayanın sistemin dışında kaldığını vurgulamaktadırlar. Onlara göre pastadan herkes eşit halde faydalanmalı ve ekonomik sınıflar toplum içerisinde oluşturulmamalıdır. Ekonomik sınıfların oluşmaya başlamasıyla yönetimdekiler de daha çok bu sınıftan olmakta ve diğer halka karşı yöneticilerin bir sorumluluk içerisinde bulunmadığı söylenmektedir. Bu yüzden her ne olursa olsun her türlü sınıfsal halk tabakalarına karşı çıkmaktadırlar (Heywood, 1992: 118).

2.1.2.3 Üçüncü dünya demokrasileri

Birçok Üçüncü Dünya ülkesinde hem liberalizmin hem de Marksizm-Leninizm'in fikirlerine çok az şey borçlu olan bir demokrasi şekli gelişmiştir. Ortodoks komünist devletlerde olduğu gibi Üçüncü Dünya yönetimleri de tipik olarak karizmatik bir lider tarafından yönetilen tek partinin güdümündedir. Kolonyal dönemler boyunca, birçok üçüncü dünya halkı için birleştirici amaç, bağımsızlık mücadelesine dönüşmüştür. Bununla birlikte bağımsızlıktan itibaren, birleştirici ortak amaç, modernleşme ve ekonomik gelişme arzusu olmuştur. Birçok durumda Üçüncü Dünya ülkelerindeki yönetici parti anti-kolonyal akımın ürünü olarak gelişmiştir. Örneğin Zimbabwe de Robert Mugabe'nin ZANU-PF'si 1963'den 1980'e değin beyaz ağırlıklı Rhodesya'cı yönetime karşı sürdürdüğü silahlı mücadeleyi tamamladıktan sonra siyasal hayata damgasını vurmuştur. Tek parti yönetimleri sadece, eğer yönetici partinin baskın ortak amaçlara bağlı olduğuna dair yaygın bir inanış varsa meşru kabul edilirler. Birçok fakir ve geri kalmış ülkelerde baskın amaç sadece tüm nüfusu besleyebilmek veya temel

sağlık bakımını ve ilk eğitimi verebilmek olabilir. Bu amaçlar gerçekleştikten sonra ise ekonomik, güvenlik ve maddi zenginlik arzusu gelir. Tek parti yönetimleri, bireyci olmaktan ziyade kolektivist olan üçüncü dünya toplumlarının kültür ve geleneklerine de uygun düşüyor olabilir. Liberal kapitalist bir devrimin kendi kendinden sorumlu bireyler ve gruplar doğurduğu Batıdan farklı olarak, Asya ve Afrika'da tipik olarak çatışma yerine birliği arzulayan sosyal harmoni ve işbirliği üzerinde daha güçlü bir vurgu vardır. Üçüncü Dünya ülkelerinde siyasal çoğulculuğun uygulamaya konulması bu ülkelerin parçalanmasına yol açabilir ve belki de milli bütünlüğü ve siyasal düzeni sadece tek parti yönetimi sağlayabilir. Yarışmacı seçimlerin yokluğunda karizmatik liderlerin ve yönetici partinin yozlaşabilmesi ve genel olarak toplumun çıkarlarından ziyade, kendi çıkarlarına hizmet etmesi Üçüncü Dünya demokrasilerinin karşı karşıya kaldığı bir tehlikedir. Bu tehlike, yönetici parti, ordu ve polis kuvvetleri üzerinde tam bir kontrole sahipse ve bu sayede tüm siyasal muhaliflerini bastırıp susturabiliyorsa daha da kesin bir hal alır. Bu olgu Irak'ta Saddam Hüseyin ve Filipinler de General Marcos'un liderliğinde gelişen baskıcı ve otoriter rejimlerde aşikârdır (Heywood, 1992: 120).

2.1.2.4 Radikal demokrasi

İdeal demokrasiye bir adım daha yaklaşılma amacıyla birçok model geliştirilmiştir. Bu modellerin her birisi, gelişen siyasal ve toplumsal taleplere yanıt verebilme adına farklı bir anlayışa dayandırılmıştır. 21. yüzyıla gelindiğinde ise, özellikle de farklı kimliklerin yoğun olarak var olduğu coğrafyalarda, siyasal ve toplumsal beklentiler farklılaşmaya başlamıştır. Demokrasi kuramının, farklılaşan beklenti ve talepler karşısında yaşadığı krizi çözüme adına, sahip olduğu güçlü potansiyel ve tarihsel deneyimle adeta kendisinden bekleneni yerine getirmeye ve yeni modeller ortaya koymaya çalışmaktadır. Günümüzde popüler olan katılımcı model, bu bağlamda ele alınması gereken modellerin en başında gelmektedir. Katılımcı model, demokrasiyi katılımcılık, çoğulculuk, sivil toplum gibi değerlerle yeniden kurgulamaktadır. Yurttaşların sisteme sadece seçimlerde katılan pasif birer özne olmaları değil, örgütlü sivil yapılar içerisinde faaliyet yürüten ve bunun için kapasitelerini sürekli geliştiren aktif özne olmalarını istemektedir. Temsili liberal demokrasi modelinin ve ona alternatif olarak sunulmaya çalışılan modellerin katılımcı model dâhil değerler eksikliklerini tamamlama ve günümüzün farklılaşan

beklentilerine yanıt verebilme amacıyla yeni bir model kurgulanmaktadır. Yapılan bu kurgu sayesinde, demokrasinin demokratikleşeceği ve ideal anlamda demokrasiye ulaşılacağı tezi ileri sürülmektedir. Zira demokrasi, özünde hem farklılıkları doğal karşılayan hem de farklılıkların biri lehine öncelik yanılması oluşturmamasını sağlayan bir sistem olarak kabul görmektedir. Başka bir deyişle, demokrasinin temel amacı, tek doğrudan birleşmek ya da tek tipleştirme değil, başkalarının doğrusuna da saygı göstermeyi öğrenip farklılarla birlikte yaşamayı başarabilmektedir. Bu bağlamda, Balkanlar, Kafkasya ve Ortadoğu gibi farklılıkların kesiştiği coğrafyaların birlikte yaşama beklentilerine uygun bir anlayışla kurgulanan demokrasi modeli ise radikal demokrasi modelidir (Özdemir, 2013: 81).

2.1.3 Demokrasi Türleri

Hâkimiyetin kullanılması açısından demokrasi 3 türdür. “Doğrudan Demokrasi”, “Yarı Doğrudan Demokrasi” ve “Temsili Demokrasidir.”

2.1.3.1 Doğrudan demokrasi

Halk egemenliğini hiçbir aracı olmadan doğrudan kullandığı demokrasi tipidir. Doğrudan demokrasilerde uygulamaya geçecek kararlar halkın doğrudan bu duruma katılması ve aldığı kararlarda temsilcilere ihtiyaç duymamasıdır. Doğrudan demokrasi, halkın halk tarafından yönetilmesidir. Demokrasi'nin kullanılması açısından en ideal sistemidir.

Demokrasinin uygulanabilirliği açısından en etkili demokrasi çeşidi doğrudan demokrasidir. Çünkü halk isteklerini hiçbir kimseye ihtiyaç duymadan dile getirebilmeli ve sesini duyurabilmelidir. Ancak dünya nüfusunun hızla artması ve ülkelerdeki nüfusun doğrudan demokrasiyi uygulayabilecek seviyede olmaması dolayısıyla zorluklarla karşılaşmaktadır.

Özsağır(2000), İnsan Hakları ve Demokrasi çalışmasında, dünyada doğrudan demokrasiyi uygulayabilen çok az ülke olduğunu, doğrudan demokrasi ile yönetilen ülkelerde dünya siyasetinde pek rol alamayan etkin olamayan, ülke içerisinde gündemin

çok yoğun olmadığı İsveç gibi ülkelerde gerçekleştiğini dile getirmektedir (Bekcan, 2005).

Ülkedeki karar alma mekanizmasının o ülkede yaşayan insanlar tarafından bizzat alındığı yönetim biçimidir. Bu tür demokrasilerde vatandaşlar yasama organını meydana getirir. Seçme hakkına sahip olan vatandaşlar bir meydana toplanarak yürütme ve yargı görevini yerine getirecek görevlileri seçerler. Seçmenler bir çeşit halk meclisi oluştururlar, yürütme ve yargı görevine seçilenler bu halk meclisine karşı sorumludur. Eski Yunan sitelerindeki bu uygulama tam bir demokrasi değildir. Köle ve kadınların bulunduğu bir halk kesimi katılımdan yoksundur. Ayrıca, yasama, yürütme ve yargı bir yerde toplanmıştır (Doğan, 2004: 149).

2.1.3.2 Yarı doğrudan demokrasi

Yarı doğrudan demokrasi, doğrudan demokrasinin güçlükleri üzerine ortaya çıkmıştır. Doğrudan demokraside seçmenlerin tümünden meydana gelen halk meclisi, kalabalık bir kitle oluşturmaktadır. Bu kalabalık kitlenin kanun yapması ve diğer görevleri aynı anda yürütmesi güçtür. O nedenle kanunların bir meclis tarafından yapılması ve halkın kabulü için halkın oyuna (referandum) sunulması usulü getirilmiştir. Bu uygulamaya yarı doğrudan demokrasi denir. Meclisin yaptığı kanunlar halkoyuna sunulmakta, çoğunluğun kabulünden sonra da yürürlüğe konulmaktadır (Doğan, 2004).

Ülke yönetiminin hem doğrudan hem de temsili demokrasi aracılığıyla yönetildiği demokrasi biçimidir. Halk seçimle kendisini yönetecekleri seçerken diğer yandan da ülke de verilen kararlar bizzat kendisine sorularak, halk oylaması biçiminde gerçekleşmesi nedeniyle doğrudan gerçekleşmektedir. Yarı doğrudan demokrasiye, doğrudan demokrasi artı temsili demokrasi eşittir yarı doğrudan demokrasi denklemini kurabiliriz. Yarı doğrudan demokrasi İsviçre ve kantonlarında görülmektedir (Gözler, 2006: 115-116).

2.1.3.3 Temsili demokrasi

Millet kendisini yönetecekleri kendisi seçmektedir. Böylece vatandaşlar egemenlik haklarını kendilerine karşı sorumlu olan temsilciler aracılığıyla kullanmış olurlar.

Milletin temsilcilerine “milletvekili” denir. Milletvekilleri yalnızca kendilerini seçenleri değil, bütün milletin temsilcileri olma sıfatını taşırlar (Doğan, 2004).

2.1.4 Demokrasi Eğitimi

Demokrasiden tam anlamıyla faydalanabilmek için öncelikle onun nasıl bir rejim olduğunu bilmekle alakalıdır. Demokrasiyi tam özümsemek istiyorsak onu hayatımıza tam anlamıyla tatbik etmemiz gerekmektedir. Ancak böyle yapılırsa demokrasinin nimetlerinden faydalanmış oluruz. Bu da nasıl mümkün olacaktır. Tabii ki eğitimle mümkündür. Eğitimle kazanılmış temel hak ve özgürlükler sayesinde demokrasinin tadını alırız ve onu seçme eğiliminde bulunuruz. Bu seçimin ortaya konmasında demokrasi kültürünün varlığı zaruridir ve demokrasi kültürü de en başta eğitimle kazandırılabilir veya farkındalık sahibi yapılabilecek bir dizi alışkanlıklar, uygulamalar içerir. Demokrasinin bir ülkede yaşayabilmesi için o ülkede çok köklü sosyal, ekonomik, kültürel kurumların demokrasi için iyi bir alt yapı oluşturmaları şarttır. Bu altyapıyı oluşturabilecek en önemli kültürel kurumların başında ise eğitimi kurumu gelmektedir (Büyükkaragöz ve Kesici, 1998).

Seçkin(2004)'de, demokrasi eğitimine yönelik olarak bazı varsayımlar şu şekilde sıralamıştır:

- Demokrasi ulaşılması gereken çok değerli bir amaçtır.
- Demokrasinin eğitiminin ve öğretiminin yapılması noktasında bu amaca değecek olan önemli bir hakikati vardır. Dolayısıyla;
- Bu hakikati gören ve bunun bilincine varan şu an ki kuşak, bu gerçeği ve demokrasi bilincini gelecek kuşaklara aktarabilir.
- Demokrasi bilgisinde uzman kişiler bu bilgileri halka öğreterek demokrasiyi tabana yayabilir.
- Nasıl bir tarih, matematik okulda öğretiliyorsa, demokrasi de okulda öğretilir bir olgudur.
- Demokrasi öğrencinin düzeyine göre ayarlanabilen ve öğretilen bir olgudur.

- Demokrasi bir bilinç sorunudur ve bu bilinç eğitim yoluyla geliştirilebilir.
- Geleceğin yurttaşları eğitim yoluyla yetiştirilebilir (Özdemir, 2009).

Demokrasi ve eğitim iç içe bir olgudur. İkisi de birbirinin tamamlayıcısı görevini üstlenmektedir. Eğitimin başarılı olabilmesi için demokratik bir zemine ihtiyaç vardır. Demokrasi eğitimi bir anda gerçekleşecek bir durum değildir.

Demokratik bir eğitim Yılman(2006)'a göre:

- Demokrasiye özgü beceriler geliştirir.
- Demokratik konuları teoriye göre değil de bireylerin hayatına tatbik edecek şekilde olmalı.
- Birey öğrendiğini kendisine ve karşısındakilere göstermeli.
- Gerçek hayatta öğrendiklerini uygulayacak alanlar oluşturmalıdır.
- Fertlerin çevreleriyle ilişkilerine yönelik deneysel etkileşim gerçekleştirir.
- Bireysellikten uzak sosyalleşerek yol almasını sağlar.
- Öğrencilerin gelişim düzeyine uygun öğrenme ortamları oluşturmak gerekir.
- Her birey özeldir ve farklıdır teorisinden yola çıkarak, her bireye uygun etkinlikler düzenlenmeli.
- Öğrencilerin ilgi, istek, kabiliyetlerine uygun ortamlar sunmak gerekmektedir (Kozaner, 2012).

2.1.4.1 Ailede demokrasi

Aile insanoğlunun ilk yurdu olarak bilinir. İnsanoğlu ilk yaşantılarını bu kurumda gerçekleştirir. Hiçbir devirde ve hiçbir yerde vazgeçilemeyecek tek unsurdur. Türk toplumunda ise aile kavramı diğer toplumlara göre biraz daha fazla önem arz etmektedir. Ailenin birçok sorumlulukları vardır. Bu sorumluluklardan biri de demokrasi bilincinin gelişimini sağlamaktır.

Aileyi demokrasi açısından önemli kılan sebepler şu şekilde sıralanmıştır;

- Aile çocukların ilk yurdu olduğu için demokrasinin öğrenilmesi ve hayata tatbik edilmesi açısından en önemli kurumdur,
- Bireylerin bebeklikten yetişkinlik dönemlerine kadar her türlü fiziksel, bilişsel, sosyal, duyuşsal ihtiyaçlarının karşılandığı en önemli kurum olması sebebiyle,
- Aile içersinde teoriye dayalı eğitim ve öğretim yerine pratik eğitim ve öğretim yapılması,
- Bireyin ben oldum demesinin başlangıcının olduğu kurum olması,
- Son olarak da aile ortamının sürekli öğrenmeye açık bir alan olması nedeniyle oldukça önemlidir (Yeşil, 2002).

2.1.4.2 Okulda demokrasi eğitimi

Demokrasi, bireylerin ülke yönetimine katılmasını, temel hak ve özgürlüklerinin çerçevesinin belirlendiğı bir alandır. İnsanoğlu bu hak ve özgürlüklerini kullanabilmeyi amaçlamaktadırlar. Bu nedenle bu hakları kullanabilecekleri alanlar oluştururlar. Demokrasinin öğretilmesi burada hayati değere sahip bir kavramdır. Eğitim ve öğretimin en etkili şekilde yapıldığı kurumlar okullarımızdır. Eğitim sistemi ne kadar demokratik tutum ve davranışlara uyumlu kurum olurlarsa, toplum içersindeki bütün kurumları da birlikte geliştirecektir. Ailede başlayan demokrasi eğitimin gelişip pekiştirilmesine imkân sağlayan kurumlar okullardır. Özellikle okul ortamında bulunan bireylerin düşüncelerini ifade edebilme, okul temsilciliğı seçimlerine katılma, hoşgörü ve anlayış içersinde yaşama gibi kavramlar okulların önemli görevleri arasındadır (Doğan, 2004: 103).

Aileden sonra en önemli kurum olan eğitim kurumu ve bu kurumun yayılımını sağlayan pratikler, yani okullar demokrasi eğitiminin verilebileceğı en temel alanlardır. Okullar geleceğın inşa edildiğı kurumlardır. Bu ortamlarda verilen eğitimin kalitesi ne kadar yüksek olursa elde edilen verim de o derece yüksektir.

2.1.4.2.1 Milli Eğitim Bakanlığı'nın demokrasi amaçları

Türk Milli Eğitiminde, Türk Milleti'nin bütün fertlerini, Atatürk İnkılâp ve İlkeleri'ne ve Anayasada ifadesini bulan Atatürk Milliyetçiliğine bağlı; Türk Milleti'nin milli, ahlaki, insani, manevi ve kültürel değerlerini benimseyen, koruyan ve geliştiren; ailesini, vatanını, milletini seven ve daima yüceltmeye çalışmaktır. İnsan haklarına ve Anayasanın başlangıcındaki temel ilkelere dayanan demokratik, laik ve sosyal bir hukuk devleti olan Türkiye Cumhuriyeti'ne karşı görev sorumluluklarını bilen ve bunları davranış haline getirmiş yurttaşlar olarak yetiştirmektir ifadeleriyle demokrasi kazanımlarının ve eğitiminin önemi vurgulanmıştır.

Güçlü ve istikrarlı, hür ve demokratik bir toplum düzeninin gerçekleşmesi ve devamı için yurttaşların sahip olmaları gereken demokrasi bilincinin, yurt yönetimine ait bilgi, anlayış ve davranışlarla sorumluluk duygusunun ve manevi değerlere saygının, her türlü eğitim çalışmalarında öğrencilere kazandırılıp geliştirilmesine çalışılır. Ancak, eğitim kurumlarında Anayasada ifadesini bulan Atatürk Milliyetçiliği 'ne aykırı siyasi ve ideolojik telkinler yapılmasına ve bu nitelikteki günlük siyasi olay ve tartışmalara karışılmasına hiçbir şekilde meydan verilmez (1739 sayılı Milli Eğitim Temel Kanunu).

Dokuzuncu Beş Yıllık Kalkınma Planı'nda ise demokrasi eğitiminin öneminden ve gerekliliğinden şu şekilde bahsedilmiştir:

Türk Milli Eğitim Sistemi, Türk Milleti'nin bütün fertlerini Cumhuriyet'e ve demokratik değerlere bağlı, bunların evrensel ilkelerini yaşam tarzı haline getirmiş, insana ve insan haklarına saygılı, yaşama sevinci taşıyan, insani dayanışmayı ve yardımlaşmayı önemser. Sorumluluk bilincine sahip, doğru düşünen ve etkili karar alan; katılımcı, yüksek iletişim becerileri geliştirmiş, hoşgörülü, yapıcı; özgür düşünceli, iyi yurttaş olarak yetiştirmelidir.

Demokratik bilinci oluşturmak, Türkiye Cumhuriyeti Anayasası'nda başlangıçta belirtilen kanunlara uygun bireyler yetiştirmek, Atatürk Milliyetçiliği 'ne bağlı ve vatanını milletini seven bireyler olmayı hedeflemek, demokrasi kültürünü öncelikle aileden başlamak üzere hayatının her alanına tatbik edecek bireyler yetiştirir. Demokrasinin yılmaz savunucusu olmak, insan hak ve hürriyetlerini özümsemek ve yaşatmak gibi değerleri evrensel değerler olarak algılamak temel görevlerdendir.

Demokrasi eğitimi ile ilişkili olan öncelikli alanlar arasında Sosyal Bilgiler dersinden bahsedilebilir. Temel eğitim sürecinde demokrasi en çok Sosyal Bilgiler alanının kazanımlarıyla ilişkilendirilmiştir.

2.1.4.2.2 MEB 2017 sosyal bilgiler öğretimi programının temel amaçları ve demokrasi ilişkisi

Milli Eğitim Bakanlığı Yönetmeliğinde:

1739 sayılı Millî Eğitim Temel Kanunu'nda ifade edilen Türk Millî Eğitimi'nin Genel Amaçları ve Temel İlkelerine uygun olarak şöyle ifade edilmektedir: Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı ile öğrencilerin;

- Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı olarak vatanını ve milletini seven, haklarını bilen ve kullanan, sorumluluklarını yerine getiren, millî bilince sahip birer vatandaş olarak yetişmeleri,
- Atatürk ilke ve inkılâplarının, Türkiye Cumhuriyeti'nin sosyal, kültürel ve ekonomik kalkınmasındaki yerini kavrayıp demokratik, laik, millî ve çağdaş değerleri yaşatmaya istekli olmaları,
- Hukuk kurallarının herkes için bağlayıcı olduğunu, tüm kişi ve kuruluşların yasalar önünde eşit olduğunu gerekçeleriyle bilmeleri,
- Türk kültürünü ve tarihini oluşturan temel öge ve süreçleri kavrayarak millî bilincin oluşmasını sağlayan kültürel mirasın korunması ve geliştirilmesi gerektiğini kabul etmeleri,
- Yaşadığı çevre ile dünyanın genel coğrafi özelliklerini tanıyarak insan ile çevre arasındaki etkileşimi açıklamaları ve mekânı algılama becerilerini geliştirmeleri,
- Doğal çevrenin ve kaynakların sınırlılığının farkına varıp çevre duyarlılığı içerisinde doğal kaynakları korumaya çalışmaları ve sürdürülebilir bir çevre anlayışına sahip olmaları,
- Doğru ve güvenilir bilgiye ulaşma yollarını bilen bireyler olarak eleştirel düşünme becerisine sahip olmaları,

- Ekonominin temel kavramlarını anlayarak kalkınmada ve uluslararası ekonomik ilişkilerde millî ekonominin yerini kavramaları,
- Çalışmanın toplumsal yaşamdaki önemine ve her mesleğin gerekli ve saygın olduğuna inanmaları,
- Farklı dönem ve mekânlara ait tarihsel kanıtları sorgulayarak insanlar, nesnelere, olaylar ve olgular arasındaki benzerlik ve farklılıkları belirlemeleri, değişim ve sürekliliği algılamaları,
- Bilim ve teknolojinin gelişim sürecini ve toplumsal yaşam üzerindeki etkilerini kavrayarak bilgi ve iletişim teknolojilerini bilinçli kullanmaları,
- Bilimsel düşünmeyi temel alarak bilgiye ulaşma, bilgiyi kullanma ve üretmede bilimsel ahlakı gözetmeleri,
- Toplumsal ilişkileri düzenlemek ve karşılaştığı sorunları çözmek için temel iletişim becerileri ile sosyal bilimlerin temel kavram ve yöntemlerini kullanabilmeleri,
- Katılımın önemine inanmaları, kişisel ve toplumsal sorunların çözümü için görüşler belirtmeleri,
- İnsan hakları, ulusal egemenlik, demokrasi, laiklik, cumhuriyet kavramlarının tarihsel süreçlerini ve günümüz Türkiye'si üzerindeki etkilerini kavrayarak yaşamını demokratik kurallara göre düzenlemeleri,
- Millî, manevi değerleri ile evrensel değerleri benimseyerek erdemli insan olmanın önemini ve yollarını bilmeleri,
- Ülkesini ve dünyayı ilgilendiren konulara duyarlılık göstermeleri,
- Özgür birer birey olarak fiziksel, duygusal özelliklerinin; ilgi, istek ve yeteneklerinin farkına varması amaçlanmaktadır (MEB, 2018: 8).

2005 ve 2017 yıllarındaki programların her ikisinde de 17'şer hedefin yer aldığı, 2005'deki 13 hedefin 2017'de aynı şekli ile korunduğu, 2005'deki hedef 13'ün küçük değişiklikle 2017'de yer aldığı, 2005'deki 3 hedefin kaldırıldığı ve onun yerine 2017'de farklı 3 hedefin belirlendiği tespit edilmiştir (Tay, 2017: 472).

MEB 2005 Sosyal Bilgiler öğrenme alanları incelendiğinde, birey ve toplum, insanlar, yerler ve çevreler, kültür ve miras, üretim, dağıtım ve tüketim, küresel bağlantılar, bilim teknoloji ve toplum öğrenme alanlarının 2017 MEB Sosyal Bilgiler öğretim programında da yer almıştır. Güç, yönetim ve toplum, gruplar, kurumlar ve sosyal örgütler, zaman, süreklilik ve değişim öğrenme alanlarının 2017’ de kaldırıldığı ve 2017 sosyal bilgiler öğretim programında “etkin vatandaşlık ”adı altında öğrenme alanı eklenmiştir (MEB, 2018: 12).

4.sınıf etkin vatandaşlık öğrenme alanı içerisindeki kazanımlarda;

- Türkiye Büyük Millet Meclisinin açılışı ile ulusal egemenlik ilişkilendirilir.
- Bir birey olarak ülkesinin bağımsızlığı için üstlenebileceği rollere örnekler verir.
- 15 Temmuz Demokrasi ve Millî Birlik Günü’nün bireysel özgürlüğü ve ülkesinin bağımsızlığına katkısı üzerinde durulur (MEB, 2018: 19).

15 Temmuz darbe girişimi Türk Demokrasi tarihinde yeni neslin de tanıklık ettiği bir olay olarak karşımıza çıkmaktadır. Söz konusu darbe girişiminin ülkemizde yaşayan herkesi hem toplumsal hem de bireysel olarak farklı derecede ve farklı boyutlarda etkilediği ortadadır. Peki, biz yetişkinlerin bile anlamlandırmaya çalışırken zorlandığımız bu olay için çocukların algıları nasıldır? Bilindiği gibi 15 Temmuz 2016’da yaşananları öğrencilerin anlamlandırabilmelerini sağlamak için eğitim-öğretim yılının ilk dersi “15 Temmuz Demokrasi Zaferi ve Şehitleri Anma” programıyla gerçekleşmiştir. Çocuklara, darbe girişimiyle ilgili broşürler dağıtılmış, Milli Eğitim Bakanlığı tarafından hazırlanan video izletilmiş, vatan ve millet sevgisi gibi konular gündemde tutulmuştur (Öztürk, 2017).

5.sınıf etkin vatandaşlık öğrenme alanı içerisindeki kazanımlarda;

Temel haklardan katılım ve düşünce özgürlüğü hakkı üzerinde durulur.

Demokrasinin en önemli hak ve özgürlükleri olan katılım ve düşünce özgürlüğü kazanımı sayesinde, öğrenciler kendi geleceklerini yönlendirmek için ülke yönetimine katılırlar. Bu hakkın kullanılması için ülkelerde yönetim darbelerle değil, halkın oylarıyla seçtiği kişilerin yönetmesiyle gerçekleşmektedir.

6.sınıf etkin vatandaşlık öğrenme alanı içerisindeki kazanımlarda;

Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nde yasama, yürütme ve yargı güçleri arasındaki ilişkiyi açıklar.

Kuvvetler ayrılığı ilkesi ile yasama, yürütme ve yargı güçlerinin her birinin kendine has yetki ve sorumluluklarının olduğu üzerinde durulur.

Yönetimin karar alma sürecini etkileyen unsurları analiz eder.

Konu siyasi partiler, sivil toplum kuruluşları, medya ve bireyler (kamuoyu) kapsamında ele alınır.

Toplumsal hayatımızda demokrasinin önemini açıklar.

Kazanımın işlenmesi sırasında 15 Temmuz Demokrasi ve Millî Birlik Günü ele alınır.

7.sınıf etkin vatandaşlık öğrenme alanı içerisindeki kazanımlarda;

Demokrasinin ortaya çıkışını, gelişim evrelerini ve günümüzde ifade ettiği anlamları açıklar.

Demokratik değerlere ve demokrasi uygulamalarına tarihimizden örnekler verilir.

Atatürk'ün Türk demokrasisinin gelişimine katkılarını açıklar.

TBMM'nin açılması, Cumhuriyet'in ilanı ve çok partili hayata geçiş denemeleri kısaca ele alınır.

Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nin temel niteliklerini toplumsal hayattaki uygulamalarla ilişkilendirir.

Demokrasinin uygulanma süreçlerinde karşılaşılan sorunları analiz eder.

Demokratik toplumdaki antidemokratik uygulamalarla ilgili güncel sorunlar üzerinde durulacaktır.

Aile, okul ve toplumdaki demokratik uygulamalar üzerinde durulur (MEB, 2018: 25).

Bireylerin özgür bir şekilde ilgi, istek ve yeteneklerinin keşfedilmesini sağlayacak sistem özgür olabileceği, temel hak ve hürriyetlerine sahip olabileceği, yaşama hakkının elinden alınamayacağı ortamlarda mümkün olacaktır.

Vatandaşlık kavramı ve bir ulusa ait hissetme durumları Sosyal Bilgiler dersinin temel amaçlarındandır ve bireylerin bu duyguları yaşayacak ortamlarda bulunması, ona

yönelik etkinliklerle desteklenmeleri, bayrak, vatan, millet kavramlarını özümsemeleri demokratik ortamların varlığıyla iç içedir.

Atatürk İlkelerinden milliyetçilik ilkesi ile birlikte bireyler milli birlik ve beraberlik içerisinde yaşarlar, devletçilik ilkesi ile de ülke ekonomisinin milli olmasını sağlar, inkılâpçılık ilkesi ile de çağdaşlaşmayı rehber edinerek batıya her alanda uyum sağlar.

Türkiye Cumhuriyeti'nde Cumhurbaşkanı dâhil olmak üzere herkes yasalar önünde eşittir ve Cumhurbaşkanı'da vatana ihanet suçundan yargılanabilir ve bu durum demokratik rejimlerde mümkündür.

Kültürün öğelerinden dil, din, millet, gelenek ve görenek kavramlarını, Türk devletlerin kurulduğu andan itibaren demokratik tutumlar içerisinde olduğu, devlet işlerinde kararlar alırken kurultay da görüşülüp karara bağlandığı, kağanın yanında hatunun yer aldığı gibi temel kavramları Sosyal Bilgiler dersinde öğrenip, Türk tarihi ve kültürünü özümser.

Yerleşme ve Seyahat özgürlüğü sayesinde bireyler önceden izin almaksızın istedikleri yerleri gezebilir ve yerleşebilirler. Bu sayede ülkesinin ve dünya ülkelerinin coğrafyalarını öğrenme fırsatına sahip olmakla birlikte kişisel gelişimlerini ve ufuklarını üst düzey alanlara taşıyabilmektedirler.

Demokratik toplumlarda insanlar geçimlerini sağlamak için ekonomik faaliyetlerle ilgilenirler. Ekonomik olarak bireysel kalkınmalarının yanında ülke ekonomisinin de kalkınmasına yerlilik ölçüsünde gelişimini sağlarlar. İç ve dış ticareti serbestçe yapmaları demokrasinin getirmiş olduğu kazanımlar sayesinde gerçekleşir.

Demokrasilerde insanlar çalışma hakkını kullanarak meslekleri tanır ve bu mesleklerin eğitimini alarak istedikleri meslekleri seçebilirler. Eğitim sistemimizde öğrenciler sekizinci sınıftan itibaren ilgi, istek, yeteneklerine göre meslekleri tanır ve bu mesleklere o yaşlarda yönelmeye başlarlar.

Bilgi İletişim ve Teknolojilerini kullanabilmek, basın-kitle iletişim özgürlüğüne paralel olarak gelişir. Teknolojiden sorunsuz ve engelsiz olarak kullanabilmeyi bu hak çerçevesinde geliştirmektedir.

Demokrasilerin en belirgin ve en önemli özelliği katılımıdır. Özellikle kendisini yöneteceklerini kendisi seçmesi hayati öneme sahip kazanımlardır. Ülke geleceğine katılma hem hak aynı zamanda bireylerin sorumluluğudur. Düşüncelerini istedikleri gibi ifade edebilmek, düşünce ve ifade özgürlüğünün bulunması, düşüncelerinden dolayı yargılanamayacağını bilmesiyle paraleldir.

Doğru bilgi alma hakkı sebebiyle bireyler, ülke ve dünya sorunlarına karşı bilgi sahibi olur ve yaşamlarına bu durumları tatbik ederek güncel konulara eğilirler.

2.1.4.2.3 Sosyal bilgiler kitaplarında geçen demokrasi ile ilgili kavramlar

Tarihte bilinen ilk demokrasi örneği Yunan toplumlarında belirmiştir. Yunan toplumlarında belirli bir otoriteye bağlı devletler bulunmamaktadır. Belirli bölgelerde tek bir yere bağlı olmadan birbirlerinden her anlamda merkezi olmayan şehir devletleri dediğimiz kantonlar bulunmaktaydı. Halk içerisinde sınıflar bulunmakta ve devlet yönetimine köle olmayan hür diye adlandıracağımız bireyler dâhil olabilmektedir. Özgür bireyler belirlenen bir alanda toplanıp devletin işleyişi, düzeni ve devamı için kararlar almaktadırlar.

Demokrasi'nin temel ilkeleri:

- Katılım: Vatandaşlar yöneticilerin belirlenmesi amacıyla yapılan seçimlerde oy vererek seçme haklarını kullanırlar.
- Özgürlük: Demokrasi yönetimlerinde bireyler düşüncelerinde ve davranışlarında özgürdürler.
- Eşitlik: Demokratik yönetimlerde bireyler arasında eşitlik prensibi vardır. Tüm vatandaşlar kanun önünde eşittir.
- Milli Egemenlik: Demokrasilerde egemenlik yani yönetme yetkisi halka aittir.
- Çoğulculuk: Demokratik devletlerde aynı fikirlere sahip olan bireyler bir araya gelerek siyasi parti kurarlar. Birden çok siyasi parti sayesinde farklı fikirler vücut bulmaya başlar.

Demokrasi de esas olan insana verilen değer ve gösterilen saygıdır. Demokrasinin göstergelerinden biri de devletin halkın ihtiyaçlarını karşılamasıdır. Tarihimiz boyunca demokratik değerlere ait birçok uygulama görürüz. Eski Türk devletlerinde adalet bir devlet tresiydi. Hakan bile kanuna aykırı davranırsa cezalandırılırdı. Türk kültüründe ‘meşveret’ kavramı vardır. Meşveret *akıl toplamak* demektir. Yani en doğruyu bulmak için birilerine danışılmasıdır. Bu işlem kurultay da yapılırdı. Kurultayda devletin siyasi, askeri ve ekonomik konularla ilgili görüşmeler yapılırdı, kararlar alınılırdı. Kurultaya hakanın eşi de katılırdı (Gültekin, Akpınar, Nohutcu, zerdoğan ve Aygün, 2018: 97-98).

2.1.5 Darbe Nedir?

Darbe en genel tanımıyla, askeri gücün yönetimi ele geçirmesidir (Neziroğlu, 1998). Ülkemiz darbeler açısından oldukça sancılı dönemler geçirmiş bir ülkedir. Demokrasilerin en büyük düşmanları darbelerdir denilebilir. Darbeler yüzünden demokratik hak ve özgürlükler kesintiye uğratılmaktadır. Hafızalarımıza kazınan 3 tarih demokrasimiz açısından oldukça üzüntü verici zamanlardır (Yetkin, 2011).

Tarihimizin ilk askeri darbesi çok partili dönemde iktidara gelen ve seçimle işbaşına gelen Demokrat Parti’ye karşı yapılmıştır ve demokrasimizde ilk sancılı dönemimiz başlamış askeri gücün yönetime el koymasıyla sonuçlanmıştır. Bu darbe önemlidir çünkü askeri yönetim ülkede herhangi bir sıkıntılı durumda demokrasiyi kesintiye uğratabilme kudretini gösterebilmiştir (Kongar, 1993).

2000’li yılların Türkiye’inde etkileri ve sürekliliği konusu hl tartışılmakta olan, 12 Eylül 1980 darbesi, Türk siyasetindeki önemli kilometre taşlarından birisidir. Türk siyasi kültürü ve geleneğinin çok önemli bir parçası olan ordu hakkında yapılan çalışmaların genelinde, ordunun, tarihi süreç içinde devletin en dinamik ve etkin kurumu olduğu, bu yönüyle de siyasetin kimi zaman dışında imiş gibi görünse de aslında daima içinde olduğu ifade edilmektedir. (Sunay, 2009).

Seksenli ve doksanlı yıllarda yaşanan siyasi ve toplumsal kargaşanın arka planında 12 Eylül rejiminin getirdiği anayasa ve diğer düzenlemeler olduğunu söylemek hiçbir zaman haksız veya yanlı değerlendirme değildir (Dursun, 2005).

Askeri darbelerle yönetimin başına geçen sistemler hiçbir zaman başarılı olamamıştır. Başarılı olabilmek için öncelikle yönetme becerisine sahip bireylerin başa gelmesi gerekmektedir. Askeri yönetimler darbe yaparak süregelen problemleri sadece halı altına süpürmüşlerdir. Yapılan hiçbir darbe sonucunda ülkemiz daha iyiye gitmemiştir. Başa gelen yönetimlerin elinde askeri gücün de bulunması sebebiyle, yönetimde kaldıkları sürece çok tatsız olaylar süregelmiştir ve halk bu durum karşısında sinmek durumunda kalmıştır. Askeri darbe yönetimlerine halk hiçbir zaman olumlu bakmamıştır. Sadece yönetim alanında değil, sosyal, ekonomik, kültürel açıdan da ülke de ilerlemeler görülmemiştir. Aksine darbe yaptıkları yönetimlerin birçok usulsüzlüğüne de gün yüzüne çıkarmamışlardır (Bıçak, 1998: 93).

Tarihsel bakımdan, demokratik olmayan rejimler, çok çeşitli biçimler almışlardır. Birinci dalga 'da demokratikleşen rejimler, genellikle mutlak monarşiler, hala ayakta kalmış feodal aristokrasiler, kıtasal imparatorluklara hedef olmuş devletlerdi. İkinci dalga 'da demokratikleşenler; faşist devletler, sömürgeler ve kişisel askeri diktatörlerdi, çoğu zaman bunların daha önce bir demokratik deneyimi olmuştu. Üçüncü dalga 'da demokratikleşen ve demokrasiye doğru yönelen rejimler ise genellikle üç grupta toplanmaktadır: *Tek parti sistemleri, askeri rejimler ve kişisel diktatörler*. Askeri rejimler, hükümet darbeleriyle kurularak, demokratik ya da sivil hükümetlerin yanına geçmişlerdi. Bunlarda ordu, iktidarı kurumsal bir temelde kullanıyor, tipik biçimde, askeri liderler ya bir cunta olarak ortaklaşa yönetiyor ya da en üst devlet makamını generaller arasında sırasıyla dolaştırıyorlardı. Askeri rejimler Latin Amerika'da ve Yunanistan'da, Türkiye'de, Pakistan'da, Nijerya'da ve Güney Kore'de çok görülmüştü (Özbudun, 2011: 126).

2.1.6 Konuyla İlgili Yapılmış Araştırmalar

Durna, (2018) tarafından hazırlanan “Demokrasiye müdahale örneği olarak 15 Temmuz 2016 darbe kalkışması ve toplumsal tepkiler” isimli yüksek lisans çalışmasında;

Türkiye Cumhuriyeti devleti tarihinde birçok darbe ve darbe teşebbüsü ile karşı karşıya kalmıştır. Fakat 15 Temmuz günü tarihinin en utanç verici en korkunç günlerinden birisini yaşamıştır. Türk Silahlı Kuvvetleri içerisinde yuvalanmış FETÖ terör örgütü

mensupları ve onun sivil uzantıları ülkenin seçilmiş Cumhurbaşkanı ve hükümetine başkaldırmış ve darbe kalkışmasında bulunmuştur. Ama darbeciler başarılı olamamıştır. Darbecilerin başarılı olamamasının birçok sebebi sayılabilir. Ama bunların içinde en önemlisi Türk halkının demokrasinin yanında saf tutması olmuştur. Halkın darbeye karşı bu soylu ve destansı direnişi darbenin başarısız olmasında en önemli etken olarak yerini almıştır. Daha önce yapılan darbelerde halk darbecilerin karşısına hiçbir şekilde çıkmamış sanki darbeyi gerekli ve şartların zorunlu sonucu olduğunu, bir nevi kötü gidişatın iyiye döneceği umudunu taşımıştır. Fakat 15 Temmuz darbesinin diğer darbelere kıyaslandığında en önemli farkının halkın darbeciler karşısında demokrasiye, hükümete ve seçilmiş yetkililere sahip çıkması olmuştur.

15 Temmuz 2016 gecesi Türkiye Cumhuriyeti Devleti, daha önce gerçekleştirilen darbelerden hiçbirine benzemeyen bir darbe kalkışmasını püskürtmüştür. Vatanını savunma gayreti ile meydanlara, sokaklara, havalimanlarına akın eden yüce Türk milleti, canını Allah'ın bir emaneti olarak gördüğünü gözler önüne sermiştir. Milletimiz 15 Temmuz gecesi Cumhurbaşkanı'nın çağrısını işitir işitmez büyük bir güçle ülkeyi işgal etmek isteyen vatan hainlerinin karşısında durmuştur. 15 Temmuz Darbe Kalkışması, siyasi ve sosyolojik alan başta olmak üzere birçok alanda yeni bir iklim oluşturmuştur. Darbe kalkışmasının gerçekleştirmiş olduğu bu tehdit ve korku ortamı farklı siyasi bakış açılarına sahip olan partileri asgari düzeyde de olsa bir araya gelmeye zorlamıştır. Darbe kalkışması ile birlikte Türkiye Cumhuriyeti'nin seçilmiş/meşru hükümeti ve siyasi partiler arasındaki süreç bir kısım tarafından takdirle karşılanmış diğer bir kısım ise gerçekçi olmadığını dile getirmiştir. Ancak toplumsal dayanışma ve birlik ruhunun güçlenmesi ve aynı zamanda kutuplaşmanın zayıflaması yeni toplumsal hareketler bağlamında değerlendirmektedir. Darbe kalkışmasının oluşturduğu bu siyasi kültür, var olan ve olabilecek sorunların çözümünde önemli bir imkân olmuştur. Şu ana kadar yaşanan darbe, muhtıralarda halk hep pasif iken bu sefer doğrudan bir karşı duruş sergilemiştir.

Erdoğan, (2017) tarafından hazırlanan 15 Temmuz darbe girişimi sonrası basında sivil toplum-demokrasi algısı adlı yüksek lisans çalışmasında, Türkiye'de demokratik hayatla beraber çok partili hayata geçildikten sonra her on yılda bir yapılan darbeler bir darbe kültürü meydana getirmiştir. Bu durumdan dönemin gazeteleri, gazete sahipleri ve

yazarları da etkilenmiştir. Darbelerin meşrulaştırılması, halka duyurulması gazeteler üzerinden yapılmıştır. Darbenin ertesi günü manşetlerde darbeciler boy göstermiş, toplumun karşısına bir kurtarıcı olarak sunulmuşlardır. Bu bir gelenek gibi sürekli tekrar eder duruma gelmiştir. Ordu yönetime el koydu manşetleri Türk insanın beynine defalarca nakşedilmiştir

Son yıllarda yapılan demokratik reformlar toplumu güçlendirmiş, sivil toplum örgütlenmiş ve organize bir hale gelmiştir. Tüm bu olumlu gelişmeler Türk insanının kendi seçtiği insanlara ve demokratik sisteme olan bağlılığını artırmıştır. Bir günde oluşmayan bu kavramların yıllar içerisinde Türk toplumunda olumlu yer ettiğini 15 Temmuz'da göstermiştir.

Medya 15 Temmuz gecesi bir demokrasi sınavı vermektedir. Yalnız olaylar bu kez çok farklı işlemektedir. Gazeteciler artık ' Ordu Yönetime El Koydu' manşetini atmaya hiç yanaşmamaktadır. Çoktan manşetler hazırды 'Darbeye Geçit Yok, Milyonlar Sokakta, Demokrasi Demokrasi Demokrasi'.

Demokrasinin Zaferi manşeti ile 16 Temmuz sabahı okuyucunun karşısına çıktılar. Ardından Türkiye'de 21 gün süren Demokrasi Nöbetleri başladı. İncelediğimiz gazeteler üzerinden baktığımızda gerek manşetlerde, gerek köşe yazılarında sürekli demokrasi vurgusu yapıldı. Darbeciler lanetlendi, milletin kahramanlıkları paylaşıldı. Demokrasi ve özgürlük adına Türk halkının şehit olduğu sayfalara taşındı. Demokrasi Nöbetlerinin devam ettiği haftalar boyunca sürekli gazete sayfalarında bu görüntü ve haberlere yer verildiğini gördük. Gazeteler 16 Temmuz sabahında demokrasi için baskı yapmışlardı. Bunu ilerleyen günlerde de devam ettirdiler. Türk siyasi tarihinin en büyük buluşması Yenikapı Meydanı'nda yapıldı. Yine gazeteler İstanbul'da yapılan bu büyük Demokrasi Şöleni'ni manşetlerine taşıdı. Buluşmanın olacağı günün öncesinden başlayarak bu Demokrasi Mitingi sürekli gazete sayfalarında yer aldı, sonrasında Türk insanının Demokrasi ve Özgürlüklere bağlılığı aktarıldı.

15 Temmuz darbe kalkışmasında toplumun her kesimi büyük bir mücadele örneği verdi. Eşine pek rastlanılmayan bu mücadele sivil toplumun büyümesi ve organize olabilmesi ile yakından ilişkilidir. Yine Türk toplumu kendisi gibi yaşayıp, onunla ölümüne meydanlara çıkan Seçilmiş temsilcilerinin yanında nasıl durduğunu ve demokrasi

şehitleri-gazileri verdiğini göstermiştir. Toplumdaki bu büyük mücadele aynı tonu koruyarak gazetelerde yer bulmuş, demokrasi nöbetlerinin günler boyunca meydanlarda milyonlarca kişi ile devam etmesinde gazetelerin büyük önemi olmuştur.

Yerdelen, (2017) emperyalizmin “açık hedef belirleme” projesinin üçüncü dalgası ve 15 Temmuz 2016 darbe kalkışması adlı makalesinde;

Kuramsal açıdan bakıldığında, emperyalizmin işleyişinin temel koşulu, emperyalist sistemin sürekli olarak yeniden üretilmesidir. Bu bağlamda günümüzde küresel kapitalist sistemin liderliğini, görünürde küresel hegemonyasına rıza gösterilen Amerika Birleşik Devletleri sürdürmektedir. Bu nedenle küresel sistemin ABD’den temel beklentisi, emperyalist sistemin yeniden üretilmesidir. ABD bu beklenti çerçevesinde, küresel hâkimiyetini pekiştirmeye yönelmekte ve sistem içerisinde yeni oyun kurmaya çalışan veya kurulu oyunu bozmaya çalışan aktörleri dönüştürme ihtiyacı duymaktadır. Bu dönüştürme ihtiyacında vurgulanan şey, ilgili ülkenin liberalize edilerek sistem açısından uyumlu bir ülke haline getirilmesidir. Bu bağlamda ABD, dünyanın çeşitli coğrafyalarında askeri operasyonlara girişmekte ve dünyayı kendi hâkim düzenine uyumlu bir biçimde şekillendirmektedir. Diğer taraftan ABD’nin giriştiği operasyonlar, bazı devletleri rahatsız etmekte ve beklenilenin aksine ABD’nin imparatorluklaşma refleksi gösterdiği eleştirisi yapılmaktadır. Bu nedenle ABD açısından hem daha az maliyetli, hem de daha az tartışma getirecek yöntemlere başvurulmuştur. ABD’nin emperyalist sistemin yeniden üretilmesi konusunda kendisi açısından daha az yıpratıcı olarak tercih ettiği güncel yöntem, ilgili ülkeleri, yani o ülkelerdeki temas edilen batıcı ve uyumlu grupları, desteklemek yoluyla dönüştürmektir. Bu bağlamda tarihinde ilk kez İran’da Dr. Musaddık’ın milli petrol davasına karşı askeri darbe örgütleyen ABD, zaman içerisinde dünyanın pek çok coğrafyasında başarılı ve başarısız çok sayıda darbeyi organize etmiştir. ABD’nin açık hedef stratejisinin modern dönemiye, proxy örgütlerin kullanılması esasına dayanmaktadır. Bu örgütler, bir ülkede birbirinden bağımsız veya belli noktalarda haberdar olabilen paralel devlet yapılanmaları, derin sivil toplum kuruluşları ve terör örgütleri biçiminde hedef ülkeye çok boyutlu ve farklı derinliklerde yayılmakta, adeta o ülkeyi on yıllarca parça parça işgal etmektedir. 11 Eylül sonrası, aslında kendini ele veren bu emperyalist strateji, özellikle Libya’da çıkan iç savaşta, iç savaşın bahane edilmesi aracılığıyla yapılan NATO müdahalesinde ve sonrasında

Libya'nın bölünmesi sürecinde somut anlamda gözlemlenmiştir. Proxy örgütlerin Arap Baharı sürecinde, Libya dışında Irak ve Suriye'de kullanılan bir yöntem olduğu anlaşılmıştır. Şimdilerde yapılan çalışmalar, bu tür üçlü sarmal hareketin, on yıllar boyunca dünyanın çok fazla ülkesinde sürdürüldüğünü ve o ülkelerin yurttaşlarının bu kirli savaşa ya bilmeden ya da dünyevi çıkarları uğruna taşeron oldukları anlaşılmaktadır. İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra, Siyonist güç odaklarıyla uyum içinde bulunan ABD'nin, ilgili ülkeyi kendi sistemine uyumlu hale getirme stratejisi çerçevesinde kullandığı proxy örgütlerden biri de, Türkiye'de yoğun faaliyette bulunmuş olan Fetullahçı Terör Örgütü olmuştur. Uzun yıllar devlet mekanizmasına sızan, çeşitli kumpaslar ile devlet yönetimini dönüştürmeye çalışan ve paralel devlet yapılanması ile uyum içinde bulunan, aynı zamanda derin sivil toplum kuruluşlarıyla da ilişkileri sıcak olan bu örgüt, en alçak girişimini 15 Temmuz 2016 gecesini gerçekleştirmiş ve tam 248 vatandaşı şehit, 2000 vatandaşı gazi olmuştur. Türkiye'nin Siyonist ve Amerikan politikalarına uyumlu hale getirilmesi çerçevesinde planlanan bu darbe girişimi, Türk milletinin milli iradesine sahip çıkmasıyla önlenmiştir. Sayılan bu nedenlerden dolayı "vatan savunması" niteliği taşıyan Türk milletinin 15 Temmuz 2016'daki direnişi, askeri darbelerin önlenmesi, demokrasinin kurumsallaşması ve toplumun demokrasi bilincinin yükselmesi açısından elbette önemlidir. Ancak bedeli canla-kanla ödenen böyle bir kahramanlık aracılığıyla Türkler; Siyonistlerin, Amerikanların ve Batılı emperyalistlerin çok odaklı küresel emperyalizmini, henüz yere seremeseler de, sarsmışlar ve fena halde örselemişlerdir. Dahası o gecenin kahramanları, tüm dünyaya, ama özellikle de emperyalist-dışı dünyaya, yüz yıl önce olduğu gibi, "Batı medeniyeti" denilen şeyin, bugün de, "tek dişi kalmış canavar" olduğunu ve bu canavarla baş edilebileceğini ifşa etmişlerdir.

Palabıyık, (2017) "Darbe'den demokrasi'ye fetö'den direnişe: 15 Temmuz" gecesinde halkı sokağa çağıran sürecin sosyo-politik inşası adlı makalesinde;

Güncel yaşamımızda önemli bir yeri olan sokakların zaman aralıklarında yeniden üretildiği tartışılmaz bir gerçektir. Bu üretim tabii ki sokaklardaki pratiklerden kaynaklanmaktadır. Sokağı bir direniş alanı olarak seçmek bazen kuralların dışına çıkmaya sebep olabilir ama bu eylem biçimi, sokakların özünden bağımsız olmamalı ve yaratıcı öğeler içeren pratiklere de sahip olmalıdır. Sokaklar ölümün değil, direnişin ve

meydan okumanın yeridir. Sokakları ele geçirmek; kanın dökülmesi, parçalanmalar, tatmin edilen egolar ve bilgisizliğin kaynağı değil aksine yeni anlamların üretilmesi, paylaşımların artması, birlikteliklerin sağlanması ve tecrübe ile bilginin kaynağı olması anlamına gelmelidir. Bu bağlamda 15 Temmuz, sokak şuurunun yeniden inşa edildiği ve pratiğe geçirildiği bir dönem olarak kabul görecektir. 15 Temmuz en önemli özelliği ise Müslümanların, yeni toplumsal hareketlere yaptığı katkıdır. Özellikle İran devriminden sonra Müslümanların gerçekleştirdiği en büyük sokak pratiği 15 Temmuz'dur. 15 Temmuz'da Müslümanlar kavramsal ontolojisi kendilerine ait olmayan demokrasi kavramına sahip çıkarak, aslında kendilerinden olmayana karşı ne kadar demokratik olduklarını ispatlamışlardır. 15 Temmuz, Avrupa'nın, Müslümanları uygar olmayan bir toplum biçimi olarak tanımladığı yüzyılımızda, Avrupa'ya uygarlık alameti olan demokrasi dersi vermiştir. Belki bu pratik, İslamcı Faşist iftiralarına da en güzel cevaptır. Sokakların garantisiz ve sosyal güvenceden yoksun insanların mekânları olmadığı bizzat Müslümanlar tarafından bütün dünyaya kanıtlanmıştır. Yeniden üretilen ve sahiplenilen sokaklar, öldürmenin değil yeniden varoluşun yaşam alanı rütbesini kazanmıştır.

Tomakin, (2014) "Türkiye'de Askeri Darbeler Sonrasında Sivilleşme Çabaları: 1983-1987 Örneği" isimli yüksek lisans çalışmasında: "Ordu ve Siyaset İlişkisi, Türkiye'de Ordu ve Siyaset İlişkisi, 12 Eylül 1980 Askeri Darbesi, Uygulamaları ve 1983-1987 Arası Sivilleşme Çabaları" adı altında üç bölümde incelemiş ve sonuç olarak:

Cumhuriyetimizin geride kalan dönemi genel olarak değerlendirildiğinde özellikle son 30 yılda yoğun bir şekilde sivilleşme çabaları göze çarpmaktadır. Bu çabaların önemli bir kısmı sonuca ulaşmış ve bu kapsamda birçok kanun değiştirilmiş, sivilleşme-demokratikleşme amacıyla birçok düzenleme yapılmıştır. Ancak tüm bu çabalar sivilleşme-demokratikleşme bağlamında önemli olsa da gelişmiş demokrasilerdeki asker-sivil ilişkileri ile kıyaslandığında, bu çabaların yeterli olduğunu söylemek mümkün değildir. Türkiye'de demokratikleşme anlamında yapılan düzenlemeler incelendiğinde bunların daha çok hukuki olduğu ve demokrasinin kurumsallaşması anlamında önemli eksiklikler bulunduğu görülmektedir. Geçmişte yaşanan bu kötü deneyimlerin yaşanmaması için demokrasi, parti teamül ve tüzüklerinden bürokrasiye,

STK'lerden diğer devlet organlarına kadar mümkün olan her yerde içselleştirilmeli, kurumsallaşmalıdır.

Konuyla ilgili çalışan Aydın, (2016) makalesinde durumu şöyle betimler: Türkiye siyasal hayatının darbelerle defalarca sınıandığını vurgulamıştır. Gerek emir komuta zinciri içerisinde gerekse yalnızca bir grup asker tarafından demokratik sivil yönetimlere müdahale eden ve olumsuz etkileri yıllarca süren bu çalkantılı ve zor dönemler geride bırakılmıştır. Darbelere çok çeken ve bir daha böyle bir deneyimi yaşamak istemeyen millet, büyük bir sağduyusu ve kararlılıkla 15 Temmuz 2016'daki girişimi önleyerek bayrağına, iradesine, demokrasisine ve hepsinden önemlisi geleceğine sahip çıkmıştır. Gelişmekte olan ülkelere bakıldığında, Türkiye'nin 14 senedir AK Parti hükümetiyle süren yolculuğunda siyasi, sosyal ve ekonomik gelişimi destekleyici bir ilerleme kaydettiği ve önemli kazanımlar sağladığı görülmektedir. Bu gelişme ve ilerlemeyi topluma ulaşan kapsayıcı bir eylemden hareketle başardığı ise su götürmez bir gerçektir. 15 Temmuz 2016 FETÖ / PDY'nin darbe girişimi de siyasetçilerin kararlı, emin duruşu ve milletin ortak kararlılığı ve mücadelesi sonucu, halkın devletiyle ve hükümetiyle birlikte dik durmasıyla önlenmiştir. Bu tür anti-demokratik girişimlere ve terör örgütü yapılanmalarına karşı daha güçlü ve kararlı olan Yüce Milletimiz, vatanperverliğini dünyaya örnek olacak şekilde sergilemiştir.

Cinsiyet, sınıf, etnisite, din, dil, mezhep ve ideolojik farklılık gözetmeksizin, toplumun her kesiminden, farklı siyasi görüşlerden, farklı inançlardan, genci ve yaşlısıyla "Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı" olarak tek bir ortak paydada buluşan insanlar, düşman güçlere karşı bu birlik beraberlik ve kardeşlik tablosunu tüm ulusal ve uluslararası basının görüşlerine yansıtmıştır.

BÖLÜM III

YÖNTEM

3.1 ARAŞTIRMANIN METODOLOJİSİ

3.1.1 Araştırmanın Deseni

Bu araştırma, ortaokul sekizinci sınıf öğrencilerinin 15 Temmuz 2016'da yaşanan kalkışma hareketine bağlı olarak deneyimlerini ortaya koymak amacıyla nitel araştırma desenlerinden fenomenoloji deseni tasarlanmıştır. Bir anlatı araştırması bir veya birden fazla kişinin deneyimlerine ilişkin hikayeleri raporlaştırırken, fenomenolojik çalışma birkaç kişinin bir fenomen veya kavramla ilgili yaşanmış deneyimlerin ortak anlamını tanımlar. Araştırmacılar fenomenle ilgili deneyime sahip olan kişilerden veri toplar ve bütün bireylerin deneyimlerine bağlı kalarak bütüncül bir yaklaşımla betimleme yapar (Creswell, 2013: 77). Olgubilim (fenomenoloji) deseni farkında olduğumuz ancak derinlemesine ve ayrıntılı bir anlayışa sahip olmadığımız olgulara odaklanmaktadır (Yıldırım ve Şimşek, 2008: 72). Bu çalışmada incelenen olgu “darbe ve demokrasi arasındaki ilişkidir.” 15 Temmuz kalkışma hareketine bağlı olarak katılımcıların görüşme sorularına verdikleri cevaplara bağlı olarak, deneyimlerinin özüne ve yapısına ulaşabilmek için fenomenoloji deseni tercih edilmiştir.

3.1.2 Çalışma Grubu

Tablo 1. Çalışma Grubunu Oluşturan Öğrencilerin Özellikleri

Kişisel Bilgiler		Frekans	%
Cinsiyet	Erkek	53	46,08
	Kız	62	53,92
Yaş	13	9	7,83
	14	106	92,17
Kalkışma hareketini nereden öğrendiği	Televizyondaki haber kanallarından	60	52,18
	Sosyal ağlardan	24	20,86
	Yakın çevre(akraba, komşu, anne, baba)	14	12,2
	Gazete	8	6,97
	Dışarıdaki seslerden	5	4,35
	Cami hoparlöründen	4	3,44

Fenomenolojik araştırmalarda birincil derecede öneme sahip olan şey araştırılan olguyla ilgili katılımcıların deneyim yaşamış olmalarıdır. Bu nedenle araştırmada olabildiğince farklı çevrelerden, sosyal, kültürel, ekonomik yönden farklılıkları olan Sakarya ili Adapazarı ilçesinde bulunan farklı meskenlerde bulunan ortaokullarda 115 sekizinci sınıf öğrencisiyle çalışılmıştır. Çalışma grubunda yer alan katılımcılara ait bilgiler, yukarıda Tablo 1’ de gösterilmiştir.

Tablo 1’ e göre araştırmaya 53 (% 46,08)’ü erkek, 62 (% 53,92)’si kız olmak üzere toplam 115 sekizinci sınıf öğrencisi katılmıştır. Bu çalışma bir yıl sonra 2017 yılında yapıldığı için Tablo 1’de gösterilen yaş aralıkları o yıl ki yaş aralıkları olup, tezin yayımlanması itibariyle yaşları yıl olarak iki yaş üstü olmuştur. Katılımcılar 15 Temmuz

kalkışma hareketine bizzat tanık olmuşlardır. Okulların açıldığı ilk gün ilk ders de 15 Temmuz Kalkışma Hareketi ile ilgili Milli Eğitim Bakanlığı tarafından bastırılan kitapçık ve broşürler dağıtılmış, akıllı tahtalarda o gün yaşananlar öğrencilere izlettirilmiştir. Katılımcıların %52,18'i kalkışma hareketini televizyondaki haber kanallarından, % 20,86'sı de sosyal ağlardan öğrenmiştir. Bu da göstermektedir ki kitle iletişim araçlarının günümüzde yaygın olmasına bağlı olarak kalkışma hareketinin varlığı anında öğrenilmiştir.

3.1.3 Veri Toplama Araçları ve Verilerin Toplanması

Araştırma verilerini toplamak için doküman incelemesi yöntemi kullanılmıştır. Veri toplama süreci genellikle, fenomeni deneyimleyen bireylerle gerçekleştirilen mülakatları içerir. Bu genel geçer bir özellik değildir ki bazı fenomenolojik çalışmalar şiir, gözlem ve dokümanlar gibi çeşitli veri kaynaklarını da kapsamaktadır (Creswell, 2013: 79). Doküman incelemesi, araştırılması hedeflenen olgu ve olgular hakkında bilgi içeren yazılı materyallerdir. Nitel araştırmada doküman incelemesi tek başına bir veri toplama yöntemi olabileceği gibi diğer veri toplama yöntemleri ile birlikte de kullanılabilir (Yıldırım ve Şimşek, 2008: 187).

Uzman görüşleri doğrultusunda geliştirilen açık uçlu soruların (8 soru), önce üç katılımcıya ön uygulaması yapılmış ve araştırmacı tarafından katılımcılara gönüllülük esasına uygun olarak, katılımcıların kendilerini rahat bir şekilde ifade edebilmeleri için, görüşme formları aracılığıyla uygulanmış ve alınan cevaplar uzmanlar tarafından değerlendirildikten sonra sorular son şeklini almıştır. Çalışmada katılımcılar form öncesi bilgilendirilmiş, konuyla ilgili kısa bir görüşme yapılmıştır. Söz konusu konu ile ilgili daha önceden Milli Eğitim Bakanlığında gelen 15 Temmuz'u ortaya konan broşürler de öğrencilerin konuyla ilgili bilgi sahibi olduklarını göstermiştir. Formun doldurulması otuz dakika ile kırk dakika arasında sürmüş ve gayet güvenilir, samimi bir ortamda gönüllü olarak bekleyen örneklem grubuna aynı anda form doldurulmuştur. Araştırmaya katılan 115 sekizinci sınıf öğrencisine 8 soru yöneltilmiştir. Bu 8 soruya verilen yanıtlar ile ilgili ortaya çıkan veriler analiz edilmiştir.

Araştırmada veri toplama aracı olarak yapılandırılmış görüşme formu kullanılmıştır. Soru formu uygulanırken görüşmeler bizzat araştırmacı tarafından yüz yüze gerçekleştirilmiştir. Yapılandırılmış soru formlarının hazırlanmasında ve incelemelerin yapılması sürecinde çalışma, 6 ana başlıkta değerlendirilmiştir.

1.Demokrasi Algıları (Katılımcılara demokrasi'nin ne olduğunu açıklamaları ve demokrasi diyince çağrışım yapan kavramları açıklamaları sorusuna yönelik oluşturuldu).

2.Pratikte Demokrasi Kültürü Algıları (Demokrasiye günlük yaşamdan örnekler verir misiniz?)

3.Demokrasi Sorumluluğu (Demokratik bir birey olabilmek için size düşen görevler nelerdir?)

4.15 Temmuz Kalkışması Algısı (15 Temmuz tarihi size neyi çağrıştırıyor?)

5.15 Temmuz Kalkışması ve Demokrasi İlişkisi (15 Temmuz darbe kalkışması ve demokrasi arasındaki ilişki nasıldır?)

6.Öngörü ve Akıl Yürütme (15 Temmuz darbe kalkışması gerçekleşse idi nasıl bir yaşam bekliyor olurdu)

3.1.4 Verilerin Analizi

Fenomenoloji araştırmalarında veri analizi, yaşantıları ve anlamları ortaya çıkarmaya yöneliktir. Sonuçlar betimsel bir anlatım ile sunulur ve sık sık doğrudan alıntılara yer verilir. Bunun yanında ortaya çıkan temalar ve örüntüler çerçevesinde elde edilen bulgular açıklanır ve yorumlanır (Yıldırım ve Şimşek, 2008). Veri analizi yapan araştırmacı birinci ve ikinci araştırma problemiyle ilgili verileri elde ettikten sonra doğrudan veriye (örneğin mülakat dökümleri) gitmekte ve fenomenin nasıl deneyimlediğini anlamayı sağlayan önemli açıklamalar, cümleler ve alıntılar yapmaktadır (Creswell, 2013). Bu çalışmada 15 Temmuz kalkışma hareketine bağlı olarak öğrencilerin darbe ve demokrasi ilişkisi algılarına dayalı görüşlerine başvurulmuş ve katılımcıların açıklamaları, duygu, düşünce ve deneyimlerinin ortaya konulması amacıyla toplanan veriler her soru başlığı altında toplanmış ve bilgisayara kaydedilerek

analiz edilmesi için hazır hale getirilmiştir. Verilen cevaplara göre alt başlıklar oluşturulmuş, alt temalara verilen cevapların frekansları belirlenip, analiz edilmiştir. Katılımcıların görüşlerinden doğrudan alıntılar yapılmış, verilen cevaplar literatürdeki çalışmalarla desteklenmiştir.

BÖLÜM IV

BULGULAR

4.1 BULGULAR VE YORUM

Öğrencilerin 15 Temmuz kalkışma hareketi bağlamında demokrasi algılarını ortaya koymak amaçlı yapılan çalışmada söz konusu olguya ait algıyı ölçebilmek amacıyla aşağıda oluşturulan altı kategori dâhilinde bulgular ortaya konmuştur.

1. Demokrasi Algısı

2. Pratikte Demokrasi Kültürü Algısı

3. Demokrasi Sorumluluğu

4. 15 Temmuz Kalkışması Algısı

5. 15 Temmuz Kalkışması ve Demokrasi İlişkisi

6. Öngörü ve Akıl Yürütme

4.1.1 Demokrasi Algısı

Dünya üzerindeki 192 ülkeden 120'ye yakını demokrasiyle yönetilmektedir. Kişi temel hak ve hürriyetlerini temele alan bu sistemde demokratik koşullarda yaşayan insanların ne düşündükleri oldukça önemli hale gelmektedir. Türkiye gibi hem demokrasisi hem de eğitimi gelişmekte olan ülkelerde geleceğin mimarı olan nesillerin demokrasiden ne anladıkları önem arz etmektedir. Bu anlamda öğrencilerin bu kavramı alandaki şekli ile *milli egemenlik, eşitlik, çoğulculuk, hukuk devleti, özgürlük, güçler ayrılığı, katılım, seçme ve seçilme hakkı* vb. gibi algılayıp algılamadıkları önem kazanmaktadır.

Kişi doğduğu andan hayatının sonuna dek temel hak ve özgürlüklere sahiptir. Temel hak ve özgürlükler evrenseldir yani dünyanın her yerinde geçerlidir. Örneğin yaşama hakkı dünyanın her yerinde insanlara tanınan temel bir haktır. Sahip olduğumuz temel hak ve

özgürlükler dokunulamaz, devredilemez ve vazgeçilemez özelliktedir. Ülkemizde temel hak ve özgürlükler devletimizin güvencesi altındadır ancak dünyada temel hak ve özgürlüklerin güvence altında olmadığı ülkelerde bulunmaktadır. Başkalarının temel haklarını kısıtlayan özgürlük alanlarını sınırlandıran kişiler suç işlerler. İşlenen her suçun kanunda bir cezası vardır. Bir insanın konutuna izinsiz giren bir kişi karşı taraftaki insanın konut dokunulmazlığı hakkında suç işlemiş olur ve yargılanır.

Demokrasinin tam tatbiki için bireyler demokratik hak ve özgürlüklerini bilmeliler ve kendileri için kullanmaya hevesli olmalıdırlar. Temel hak ve özgürlükler belirli haller dışında kısıtlanamaz, sınırlandırılmaz haklardır.

Özgürlüklerin kullanıldığı toplumlarda bireyler mutlu ve huzurlu olurlar. Her türlü sosyal adaletsizlik ortadan kalkar. İnsanlar birbirine güven duyar ve dayanışma içerisinde olurlar. Bireyler kendi yeteneklerini ön plana çıkararak ülkelerine daha faydalı hale gelirler. Demokratik yaşam daha kolay gelişir. İnsanların gelecek korkusu ortadan kalkar. İnsanların vatandaş olma bilinci üst düzeye çıkar. İnsanlar arasındaki birlik ve beraberlik sağlanır. Sivil toplum kuruluşları daha rahat çalışma ortamı bulur ve insanlara daha faydalı hizmetler sağlayabilir. İnsanlar arasında dil, din, ırk, cinsiyet ve siyasi düşünce ayrımı yapılmaz (Şahin, 2018: 170).

Öğrencilere yöneltilen demokrasinin ne olduğuna ilişkin alınan ifadelerden ortaya çıkan sonuçlar şöyle ortaya konulabilir.

Tablo 2. Sekizinci Sınıf Demokrasi Kavramına Yönelik Algıları

	Katılımcılar	Frekans
Halkın yönetime katılımı	Ö1,Ö2,Ö3,Ö4,Ö5,Ö8,Ö9,Ö10,Ö11,Ö12,Ö13,Ö16 Ö17,Ö18,Ö20,Ö21,Ö22,Ö24,Ö25,Ö26,Ö28,Ö32,Ö33 Ö34,Ö36,Ö37,Ö38,Ö40,Ö46,Ö51,Ö59,Ö66,Ö71,Ö77 Ö85,Ö86,Ö87,Ö96,Ö97,Ö111,Ö115	41
Herkesin seçme ve seçilme hakkına sahip olması	Ö7,Ö47,Ö51,Ö54,Ö62,Ö64,Ö67,Ö68,Ö77,Ö85 Ö87,Ö89,Ö94	14
Herkesin eşit olması	Ö14,Ö15,Ö41,Ö42,Ö48,Ö52,Ö53,Ö63,Ö74 Ö75,Ö79,Ö81,Ö83,Ö90,Ö91,Ö92 Ö93,Ö94,Ö99,Ö100,Ö102,Ö105,Ö10,Ö107,Ö108	27
Demokrasi yaşamın kendisidir.	Ö67	1
Herkesin özgürce yaşamasıdır.	Ö27,Ö69,Ö70,Ö71,Ö89,Ö92	7
Dayanışma içerisinde olmaktır.	Ö63,Ö72,Ö73,Ö74,Ö76,Ö78,Ö79,Ö80,Ö104	10
Adaletin sağlanmasıdır.	Ö109,Ö112,Ö113,Ö114,Ö115	5
Fikirlerin özgürce açıklanmasıdır.	Ö56,Ö70	2
Ortak Kararlar almaktır.	Ö72,Ö84,Ö95	3
Çoğunluğun tercihlerine göre hareket edilmesidir.	Ö42	1
Birlik ve uyum içinde yaşamak	Ö64,Ö83	2
Bilmeyen veya herhangi bir nedenle fikir beyan edemeyen	Ö6,Ö30,Ö31,Ö35,Ö39,Ö43,Ö44,Ö49,Ö50,Ö60 Ö61,Ö67	12
TOPLAM		115

Katılımcı öğrencilerin 41'i demokrasiyi halkın yönetime katılımı olarak ifade etmişlerdir. Genel olarak baktığımızda eğitim sisteminde klişeleşmiş tanımların katılımcıların zihinlerine çizilmiş haritaların ortaya çıktığı görülmektedir. Demokrasi

nedir? Diye katılımcılara sorulduğunda klasik tanım demokrasi: “*halkın kendi kendini yönetmesidir*” cevabı en yüksek çoğunlukta ifade edilmiştir.

Katılımcı öğrencilerin 13’ü demokrasiyi herkesin seçme ve seçilme hakkına sahip olması olarak yorumlamıştır. Dolaylı olarak seçme ve seçilme hakkına sahip olduğu düşüncesi demokrasi anlayışının halkın yönetime katılmasıyla paralel olduğunu gösterir.

Katılımcı öğrencilerin 25’i demokrasiyi herkesin eşit olması, 1 öğrenci de yaşamın ta kendisi olduğunu ifade etmiştir. 6 öğrenci herkesin özgürce yaşaması gerektiği, 9 öğrenci dayanışma içinde olmak, 5 öğrenci adaletin sağlanması gerektiği, 2 öğrencinin fikirlerini özgürce dile getirmesi olarak ifade etmiştir. 2 öğrenci ortak kararlar almak, 1 öğrenci düşünce birliğinin olması, bir öğrenci çoğunluğunun tercihlerine göre hareket edilmesi gerektiği, 2 öğrenci birlik ve uyum içinde yaşamak, 12 öğrenci de demokrasi konusunda ya fikir belirtmemiş ya da herhangi bir bilgiye sahip değildir.

Bir öğrencinin demokrasiyi edebi bir dille ‘demokrasinin yaşamın ta kendisidir’ diye tanımlaması dikkat çekmektedir. Edebi bir dil de kullanılarak ifade edilen bu açıklamanın olumlu bir algı ve söz konusu yaş grubu için ideal bir tanımlama olduğu söylenebilir.

Katılımcılardan 2’sinin ortak kararlar almak şeklinde düşünmesi, verilecek kararlarda orta yolun bulunması olarak algıladığı muhtemeldir.

1 öğrencimizin demokrasiyi çoğunluğun tercihlerine göre hareket edilmesi gerekir şeklinde algılaması da yine en dikkat çekici olan tanımlardandır. Demokrasinin uygulanma çabalarında her tür pratikte çoğunluğun hükmü tartışmaları en çok karşımıza çıkan tartışmalardan biridir.

Tablo 3. Katılımcılarda Demokrasi Algısının Çağrıştırdığı Kavramlar

Katılımcılar	Frekans	Katılımcılar	Frekans
Sınıf Temsilcisi Seçme	2	Adalet	9
Kadın Erkek ayrımını olmaması	2	Halk	22
Bilgisi yok	6	Eşitlik	17
Çağdaşlık	5	Düzen	4
Milli Egemenlik	8	Bağımsızlık	7
Meclis	8	Birlik ve Beraberlik	5
Siyasi Partiler	1	Hürriyet	10
Gelişmişlik	2	Oy kullanmak	7
TOPLAM	34		81

Katılımcı öğrencilerin demokrasiyi algılama şekilleri şu şekilde ortaya çıkmıştır. 9'u adalet, 22'si halk, 17'si eşitlik, 4'ü düzen, 7'si bağımsızlık, 5'i birlik ve beraberlik, 10'u hürriyet, 7'si oy kullanmak, 5'i çağdaşlık, 8'i milli egemenlik, 8'i meclis, 1'i siyasi partiler, 2'si gelişmişlik, 2'si sınıf temsilcisi seçme, 2'si (cinsiyet eşitliği) kadın erkek ayrımını olmaması, 6'sı bilgisinin olmadığını ifade etmişlerdir. Beklenildiği gibi katılımcıların çoğu demokrasiyi, halkla bir tutma eğiliminde bulunmuşlardır. Genel olarak bakıldığında demokrasi kavramı katılımcılarda sınırlı kavramlar etrafında şekillenmektedir.

4.1.2 Pratikte Demokrasi Kùltürü Algısı

Gùltekin v.dğr.'ne göre bu kavramlar Şu Őekildedir. Demokrasinin temel ilkelerini koruyan ve uygulayan devletler demokratik devlet olarak nitelendirilebilirler. Türkiye Cumhuriyeti devleti gibi demokratik devletlerin temel ilkeleri ve bu ilkelerin günümüzde ifade ettiği anlamlar Şu Őekildedir:

Katılım: Vatandaşlar yöneticileri belirlenmesi amacıyla yapılan seçimlerde oy vererek seçme hakkını kullanırlar. Seçimlerde aday olarak seçilme hakkını kullanırlar. Bunun yanında yöneticilerin kararlarında etkili olmak ve topluma fayda sağlamak amacıyla dernek ve vakıflar gibi sivil toplum kuruluşları kurarlar. Bu sayede ÷lke yönetiminde aktif rol alırlar.

EŞitlik: Demokratik yönetimlerde bireyler arasında eşitlik prensibi vardır. Tüm vatandaşlar kanun önünde eşittir. Bu durum hukuk devleti olmanın bir gereğidir. Devletin sunduğu hizmetlerden de vatandaşlar eşit Şekilde yararlanır. Bizim demokrasimizde eşitlik prensibi vardır.

Özgürlük: Vatandaşlar herhangi bir baskı altında olmadan düşüncelerini açıklayabilirler ve istedikleri davranıŐları yapabilirler. Ancak özgürlüklerimiz başkalarının hak ve özgürlüklerine zarar vermemelidir. Kanunlara aykırı olmamalıdır.

Milli Egemenlik: Demokrasilerde egemenlik, yani yönetme yetkisi millete aittir. Millet egemenliğini seçimler sayesinde kullanır. Seçilen cumhurbaşkanı ve milletvekilleri aracılığıyla milletin egemenliği devlet yönetiminde görülür (Gùltekin ve diğerleri 2018: 197).

Demokrasi'nin soyut kavram olması nedeniyle, günlük hayatta daha çok nerelerde kullanılıyor ve neler yapılmakta olduğuna ilişkin toplanan görüşler Tablo 4'de gösterilmiştir.

Tablo 4. Katılımcıların Demokrasi Kültürünü Hayatına Tatbik Etme Algıları

	Katılımcılar	Frekans
Hak ve özgürlükleri kullanma	Ö3,Ö5,Ö7,Ö8,Ö9,Ö10,Ö11,Ö13,Ö59,Ö64,Ö67,Ö75,Ö80	13
Sınıf başkanı seçme	Ö4,Ö18,Ö29,Ö60,Ö66,Ö77,Ö85,Ö86,Ö87,Ö92,Ö114	11
Oy kullanmak	Ö1,Ö2,Ö6,Ö16,Ö17,Ö33,Ö36,Ö39,Ö40,Ö47,Ö51,Ö54,Ö55 Ö56,Ö62,Ö68,Ö74,Ö89,Ö93,Ö94,Ö96 Ö97,Ö98,Ö100,Ö102,Ö104,Ö109,Ö111,Ö115	30
Kadın erkek eşitliği	Ö12,Ö24,Ö25,Ö43,Ö49,Ö50,Ö57,Ö90,Ö101	9
Halkın yasalara uygun davranması	Ö20,Ö32,Ö69,Ö99,Ö110	5
Referandumun olması	Ö22,Ö28,Ö46,Ö48,Ö52,Ö53,Ö58,Ö113	8
Kadınların çalışma hayatında yer alması	Ö14,Ö15,Ö78	3
Fikirlere saygı gösterme	Ö26,Ö42,Ö70,Ö81,Ö91,Ö106	6
Demokrasi nöbetlerine katılmak	Ö30,Ö107,Ö112	3
15 Temmuz 2016’da milletimizin göstermiş olduğu mücadele	Ö38,Ö41,Ö61,Ö63,Ö65,Ö73,Ö83	7
Eğitim hakkı alma	Ö71,Ö72,Ö76,Ö88,Ö105,Ö108	6
Ortak karar almak	Ö79,Ö82,Ö84,Ö103	4
Fikir beyan edemeyen	Ö19,Ö21,Ö23,Ö27,Ö31,Ö34,Ö35, Ö37,Ö44,Ö45	10
TOPLAM		115

Katılımcıların demokrasi kültürünü hayatına tatbik etme algılarının ölçüldüğü tabloda, 13 katılımcı demokrasinin hayatlarında hak ve özgürlükleri kullanma olarak tanımlamışlardır. Bu hak ve özgürlüklerinin neler olduğu konusunda açıklama yapmadıkları görülmektedir. Sadece temel hak ve özgürlükleri genel bir çerçeveye oturtmuşlardır. Katılımcı öğrencilerden bazıları özele inerek hak ve özgürlükleri açıklamışlardır.

Ö3: Biz mesela evimizden çıkıp okula rahat rahat gelebiliyoruz. Öğrenimimizi her gün rahat rahat yapabiliyoruz ve bu bir özgürlük. Ayrıca istediğimiz yerlere gidip istediğimizi alabiliyoruz. Herhangi bir emir altında değiliz. Hiç kimse bize zorla bir şey yaptırıyor.

Ö3 katılımcı hak ve özgürlüklerden “eğitim hakkı, yerleşme ve seyahat özgürlüğü” çerçevesinde çıkarımlarda bulunmuştur. Katılımcıların 11’i demokrasinin uygulanabilirliğini sınıflarında gerçekleştirmiş oldukları sınıf başkanı seçme olarak örneklendirmiştir.

Katılımcıların 30’u demokrasiyi oy kullanmak, 9’u kadın erkek eşitliği, 5’i halkın yasalara uygun davranması olarak yorumlamıştır. Katılımcılardan 8’i referandumun yakın zamanda yapılmış olmasından dolayı demokrasiyi halkoyuna katılmak olarak yorumlamıştır. Katılımcıların 3’ü kadınların çalışma hayatında yer alması, 6’sı fikirlere saygı göstermek olarak tanımlamıştır.

Ö26: “Aile içerisinde herhangi bir karar alınırken biz çocukların da görüşünün alınması, fikirlerimize saygı gösterilmesi hoşuma gidiyor”

Katılımcıların 3’ü demokrasi nöbetlerine katılmanın, 7’si, 15 Temmuz 2016’da milletimizin göstermiş olduğu mücadeleyi demokrasinin uygulanması ile ilişkili örnekler olarak tanımladıkları görülmektedir.

Katılımcıların 6’sı eğitim alma hakkı, 4’ü ortak karar almak olarak bilgi vermiştir. 2 katılımcının cevapları gündemdeki tartışmalar ile ilişkili olması açısından manidardır.

Ö82: Demokrasi, herkesin verdiği karar. Mesela herkes idam gelsin diyorsa; idam gelir.

Ö79: Öğretmenlerin dönem sonunda toplanıp, öğrencilerin “kalsın mı; geçsin mi ” diye karar vermeleridir.

Ö79 ise demokrasiyi okulla ilişkilendirip öğrencilerin dersten geçmeleri ile ilgili olarak demokrasiyi değerlendirmiştir.

4.1.3 Demokrasi Sorumluluğu

Katılımcıların demokrasi adına hissettikleri sorumluluğa bağlı olarak ne gibi uygulamalar yaptıkları ve sorumluluklarına ilişkin görüşleri Tablo 5’de gösterilmiştir.

Tablo 5. Katılımcıların Demokrasi Sorumluluğu

	Katılımcılar	Frekans
Sorumluluklarını bilmek	Ö1,Ö2,Ö12,Ö28,Ö66,Ö99	6
Azim ve Hırs	Ö3,Ö7,Ö17,Ö50,Ö60,Ö101	6
Oy vermek	Ö6,Ö29,Ö46,Ö47,Ö51,Ö55,Ö56,Ö57,Ö58,Ö59,Ö67,Ö79,Ö85,Ö98,Ö100,Ö115	16
Darbeye katılmamak	Ö8,Ö9,Ö10,Ö13,Ö74,Ö109	6
Vatandaşlık görevlerini yerine getirmek	Ö11,Ö48,Ö69,Ö78,Ö89,Ö113,Ö114	7
Ayrımcılık yapmamak	Ö14,Ö15,Ö41,Ö65,Ö104,Ö105,Ö110	7
18 yaşını doldurmak	Ö16,Ö33,Ö49,Ö81	4
Eşit ve adaletli davranmak	Ö18,Ö26,Ö52,Ö54,Ö63,Ö70,Ö77,Ö88,Ö90,Ö91,Ö92,Ö102,Ö106,Ö112	14
Kanunlara uymak	Ö19,Ö32,Ö38,Ö53,Ö61,Ö68,Ö108,Ö111	8
Atatürk’ün bıraktığı değerlere sahip çıkmak	Ö20	1
Vatanı korumak	Ö21,Ö22,Ö23,Ö24,Ö25,Ö30,Ö34,Ö37,Ö39,Ö71,Ö72,Ö73,Ö75,Ö76,Ö82,Ö83,Ö86,Ö87,Ö94,Ö95,Ö103,Ö107	22
Vergi vermek	Ö36,Ö64,Ö84,Ö93,Ö96,Ö97	6
Başkalarının haklarına saygı duymak	Ö41,Ö62,Ö80	3
Fikir belirtmeyen	Ö4,Ö5,Ö27,Ö31,Ö35,Ö40,Ö43,Ö44,Ö45	9
TOPLAM		115

Katılımcılara demokrasi sorumluluğunu nasıl algıladıkları sorularına vermiş oldukları cevaplarda, 6 katılımcı sorumluluklarını bilmek, 6 katılımcı azim ve hırs, 16 katılımcı oy vermek, 6 katılımcı gerçekleşmiş olan darbeye katılmamak, 7 katılımcı vatandaşlık görevlerini yerine getirmek, 7 katılımcı ayrımcı davranışlardan uzak durmak, 4 katılımcı 18 yaşını doldurup oy kullanmayı istemektir. 14 katılımcı eşit ve adaletli bir hayat sürmek, 8 katılımcı kanunlara uymak, 1 katılımcı Atatürk'ün bıraktığı değerlere sahip çıkmak olarak yorumlamıştır.

Ö20: Atatürk'ün bizden istediği gibi okulumuzu okuyup, ülkeye, vatana hayırlı bir birey olmak. Atatürk'ün bize bıraktığı değerlerin değerini en iyi şekilde bilmeliyiz.

Katılımcılardan 22'si vatani korumanın birinci öncelik olduğunu açıklamışlardır.

Ö86: Bize düşen görevlerden en önemlisi bence halkın ülkesinin arkasında durmasıdır. Buna 15 Temmuz gecesindeki halkımız örnek verilebilir. Evde oturmayıp vatan uğruna sokaklara çıktılar.

Ö95: Başbakanımıza sahip çıkmak, bir darbe bir savaş olunca kendi kanımız olan al bayrağı yere düşürmemek için, kendi milleti için savaşmayı göze almaktır.

4.1.4 15 Temmuz Kalkışma Hareketi Sonucu Oluşan Algı

Demokrasiye sahip ülkelerde halk kendisini yönetecek kişileri seçimle iş başına getirir. Ülke yönetimini elinde bulunduracak kuruma dışarıdan ve içeriden hiçbir şekilde müdahale edilmemesi gerekir. Demokrasimizi bıçak gibi kesen davranış ve fikirlerden uzak durmak gerekmektedir. Bu şekilde olursa demokrasinin nimetlerinden faydalanmak da sıkıntılar oluşur. Darbeyle iş başına gelen askeri yönetimler öncelikle yöneticileri saf dışı bırakıp halkın meclislerini kapatmaya kadar gitmekte ve halkın iktidarına el koymaktadırlar. Dünya siyasi tarihinde birçok darbe gerçekleşmiştir. Roma İmparatoru Julius Caesar gibi bazı Roma İmparatorları iktidarı darbe yaparak ele geçirmiştir. Fransa'da 1799 yılında Napolyon, Irak ta 1968 yılında Saddam Hüseyin, Libya'da 1969 yılında Muammer Kaddafi darbe ile ülke yönetimlerine el koymuştur. Demokrasi ve çağdaşlaşma yolunda ilerlemeye çalışan ülkemizde bu sürece zarar verebilecek olaylar

gerçekleşmiştir. Özellikle 1960,1971 ve 1980 askeri darbeleri buna örnektir (Gültekin ve diğerleri, 2018: 212).

Günümüzde farklı yöntemlerin kullanıldığı darbe girişimlerinin amaçlarının aynı olduğunu görüyoruz. Hükümeti yıkmak veya iş görmez hale getirmek amacıyla yapılan bu darbeler kimi zaman ülkemizin gelişmesini istemeyen güçler tarafından desteklenmiştir.

Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı olan bir takım kişiler örgüt kurarak kendi menfaatleri uğruna vatanımıza ihanet etmişlerdir. Milletimizin demokrasiye ve milli egemenliğine bağlılığını hiçe sayan Fetö (Fethullahçı Terör Örgütü) mensupları, 15 Temmuz 2016 tarihinde bir kalkışma başlattılar. Bir grup Fetö terör örgütü mensubu İstanbul da bulunan köprüleri ele geçirip hiçbir aracı karşılıklı olarak salmamıştır. Ülkemizde ilk anlarda hiç kimse ne olduğunu anlayamamış darbe olması fikri akıllarına gelmemiştir. Sonrasında büyükşehirler de çatışmaların yaşandığı haber kanallarında son dakika gelişmeleri olarak geçmiştir.

Aynı saatlerde İstanbul'un farklı yerlerinde ve Ankara'da darbeciler buldukları her fırsatta saldırıda bulundular ve birçok vatandaşımızı, asker ve polisimizi şehit ettiler. Fetö terör örgütü mensupları yönetimindeki uçaklar ve helikopterler kent üstünde alçak uçuş yaparak halkın dışarı çıkmasını engellemeye çalıştı.

Fetö terör örgütünün darbe girişiminde başta milli egemenliğimizin merkezi ve sembolü olan TBMM ve Cumhurbaşkanlığı Külliyesi hedef alındı. Milletimizin gözbebeği silahlı kuvvetlerimize ait Gölbaşı Özel Hareket Başkanlığı, Ankara Emniyet Müdürlüğü darbecilerin diğer hedefleriydi.

15 Temmuz gecesinde ordu içine sızmış Fetö mensupları, milletin silahı ve tankıyla milleti hedef aldılar. TRT'yi ele geçirip darbe duyurusu yapmaya başladılar. Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan'a suikast girişiminde bulundular. Milli mücadele yıllarında olduğu gibi halkımız bir ve beraber olarak Kuvayı Milliye ruhuyla darbecilere dur dedi. 15 Temmuz'da Türk Milleti darbe girişimini püskürterek bir demokrasi destanı yazdı (Gültekin ve diğerleri, 2018: 213).

Kalkışma Hareketi sonucu ortaya çıkan algıların ne olduğu ve bu durumun katılımcılarda ne gibi refleksler geliştirdiği tablo 6' da görülmektedir.

Tablo 6. 15 Temmuz Kalkışma Hareketi Sonucu Oluşan Algı

	Katılımcılar	Frekans
Milletimiz bir araya gelmiştir.	Ö7,Ö24,Ö36,Ö37,Ö40,Ö58,Ö63,Ö74,Ö95	9
Korku ve endişe hissedilmesi	Ö3,Ö5,Ö20,Ö31,Ö35,Ö51,Ö82,Ö112	8
Yönetimi ele geçirmek istemişlerdir.	Ö4,Ö67,Ö81,Ö86,Ö87,Ö94,Ö96,Ö101	8
Ülkemizin güçlü olması	Ö2,Ö69,Ö71,Ö93,Ö98,Ö109,Ö114	7
Asker ve polislerimizin şehit olması	Ö26,Ö68,Ö79,Ö80,Ö88,Ö99,Ö110	7
Milletimizin iman gücü	Ö1,Ö17,Ö18,Ö34,Ö84,Ö106	6
Türk milletini yok etmek istemişlerdir.	Ö48,Ö60,Ö61,Ö92,Ö104,Ö115	6
Milletin bağımsızlığını, yine milletin azmi ve kararı kurtaracaktır.	Ö113	1
Milletimizin mücadele gücünü göstermiştir.	Ö27,Ö29,Ö54,Ö59,Ö62,Ö91,Ö111	7
Vatanını canı pahasına seven insanlara şahit olmak	Ö16,Ö32,Ö70,Ö72,Ö83,Ö85,Ö89,Ö108	8
Bağımsızlık	Ö21,Ö65,Ö78,Ö107	4
İç ve dış düşmanların varlığı	Ö25,Ö49,Ö103,Ö105	4
Darbe olduğunu görmek	Ö6,Ö8,Ö9,Ö10,Ö12,Ö13,Ö19,Ö22,Ö23,Ö28,Ö30,Ö33,Ö38,Ö43,Ö44,Ö45,Ö46,Ö47,Ö50,Ö55,Ö56,Ö57,Ö59,Ö66,Ö73,Ö76,Ö77,Ö90,Ö97,Ö100,Ö102	29
Üzüntü ve mutsuzluk hissedilmesi	Ö11,Ö14,Ö15,Ö39,Ö41,Ö42,Ö52,Ö53,Ö75	9
Salaların okunması	Ö28,Ö64	2
TOPLAM		115

Katılımcılara 15 Temmuz size neyi çağırıyor? Şeklinde sorulan sorularda katılımcıların 9'u olaydan sonra milletimiz bir araya gelmiştir cevaplarını vermişlerdir. Katılımcıların 8'i o gün oldukça korku ve endişe hissettiklerini belirtmişlerdir.

Ö20: *“Korku, endişe, yarın ne olacağı hakkında düşünme, silah sesleri, vatan, tanklar, askerler, vatana ihanet eden insanlar, hatta kendini insan zanneden insanlar, acabalar... Vatan uğruna çaba gösteren şehitler, ölüm uğruna oraya giden halktan insanlar...”*

Katılımcıların 8'i o gün kalkışmaya kalkan insanların yönetimi ele geçirmek için hareket ettiklerini, 4'ü ülkemizin ne kadar güçlü olduğunu gördüklerini belirtmişlerdir.

Ö69: *“Türk insanının 15 Temmuz gününde salalar eşliğiyle Türk insanının hiçbir silahi olmadan, ellerinde sadece bayrağımızla savaşmak ve düşmanın gözünü korkutarak, Türk insanının silahi olmadan bile düşmanlara, yani Türk insanına meydan okunamayacağını anlamışlardır.”*

Ö106: *15 Temmuz kargaşa ve darbe girişimini, birlik ve beraberliği, verdiğimiz büyük kayıpları ve bir kez daha iman gücünün imkân gücüne olan üstünlüğünü görüp yeni nesilin böyle bir olaya şahit olmasıyla milli birliğimiz ve beraberliğimizin ne kadar güçlü olduğunu görmüş olduk.*

Katılımcılardan 7'si o gün asker ve polislerimizin şehit olduğunu ve bu duruma çok üzüldüklerini, 3'ü milletimizin o anda göstermiş olduğu iman gücünü, 3'ü Türk milletini yok etmek istemişlerdir. 9'u vatan hainliği yapmışlardır, 1 katılımcı 8.sınıf müfredatı konularında yer alan Amasya Genelgesi'nde geçen bir maddeyi aynen buradaki duruma yordamıştır.

Ö113: *Ulusun bağımsızlığını yine ulusun azim, gayreti ve kararı kurtaracaktır.*

8.sınıf T.C. İnkılâp Tarihi ve Atatürkçülük konularından olan Amasya Genelgesi'nde geçen madde aşağıdaki gibidir.

Milletin istiklalini yine milletin azim ve kararı kurtaracaktır.3.Mad.

Genelgenin üçüncü maddesi *Ö113'ün* ifadesiyle bire bir örtüştüğü görülmektedir. Katılımcılardan 7'si milletimizin mücadele gücünü göstermiştir demiştir. Ö 62'nin cevabı dikkat çekmektedir.

Ö62: "Dayanışma nasıl olur, Türk Milletinin gücünü çağrıştırıyor. Kötü, pislik, vicdansız, beyinlerine oksijen gitmeyen, oksijen yerine karbondioksit alan, böyle insanlara, kendilerini bilmezlere haddini nasıl bildirilir, bunları öğrendim"

Katılımcılardan 8'i vatanını canı pahasına seven insanları, 4'ü bağımsızlık duygusunu, 4'ü iç ve dış düşmanların varlığını ve 29'u da 15 Temmuz'un darbeyi çağrıştırdığını ifade etmişlerdir. Burada iki katılımcının vermiş olduğu cevaplar dikkat çekicidir.

Ö73: "Halkın demokratik bireyleri vatanını korumak, özgürlüğümüzü sürdürmek, vatan hainlerine karşı direnmek amacıyla, vatani için kendi canlarını tehlikeye atmış ve tarihe boğaz köprüsünde şehit olan askerlerimiz anısına ismi 15 Temmuz Şehitler köprüsüne çevrilmiş ve darbe girişimini çağrıştırmaktadır"

Ö76: "1980 darbesi hakkında kötü şeyler duymuştum. Tekrar aynı şeyleri yaşarız diye çok korktum. Askerleri çok sevdiğim için dua ettiğimi ve şehit haberleri gelince ağladığım."

Katılımcılardan 9'u o gece üzüntü ve mutsuzluk hissettiğini, 2'si de salaların okunmasını unutmadığını dile getirmişlerdir.

15 Temmuz olayının nereden öğrenildiği ile ilgili sorulan sorudan gelen yanıtlar şöyle tablolaştırılabilir.

Tablo 7. 15 Temmuz Kalkışma Hareketine dair Haber kaynağı

Haber Kaynağı	Frekans
Televizyondaki haber kanallarından	54
Broşürlerden	3
Korna sesleri	5
Yakın çevre (Anne, baba, akraba, komşu)	14
Sosyal Ağlardan	19
Gazete	8
Telefon	5
Dışarıdaki seslerden	3
Cami hoparlöründen	4
TOPLAM	115

Katılımcılardan 54'ü televizyondaki haber kanallarından, 3'ü broşürlerden, 5'i korna sesleri, 14'ü yakın çevre (Anne, baba, akraba, komşu), 19'u sosyal ağlardan, 8'i gazete, 5'i telefon, 3'ü dışarıdaki seslerden, 4'ü cami hoparlöründen duyduklarını dile getirmişlerdir. 2 katılımcı durumu şöyle ifade etmiştir.

Ö71: “Ben o gece Sakarya’da değildim. Trabzon’daydım. O gece erken yatmıştım ve uyuyordum. Birden korna sesleriyle uyandım. İlk önce düğün konvoyu filan zannettim ama babamların yanına salona gidince baktım ki herkes telaş içinde haberleri izliyor. Ne oldu diye sorduğumda annemler, biz de bilmiyoruz, öğrenmeye çalışıyoruz, dedi. 1-2 saat sonra haberlere Recep Tayyip Erdoğan canlı olarak yayına bağlandı ve olanları anlatmaya başladı. O saatten sonra her şeyi öğrenmiştim. Herkes gibi bende sokağa

çıkılmak istedim ancak ailem izin vermedi. Haklılarda, bir şey olacağından korkuyorlardı”

Ö94: “Akşam ailemle rutin bir gün geçirirken, teknolojinin bize sunmuş olduğu bir nimet diyebilirim televizyondan”

Diğer bir katılımcının cevabı da ilgi çekicidir:

Ö82: “Bizi bir akrabamız aradı ve kanalları açın darbe oluyormuş dedi. Haberleri izledik ve o akşam çok panik yaptık sonra hep izledik sabaha kadar. Salalar okundu, o salanın okunması beni çok korkuttu ama sonra polisler uyardı. Herkesi meydana davet etti. Bizde meydanlara çıktık. Ve ülkemizi alıp geldik, onlara vermedik”

4.1.5 15 Temmuz Kalkışma Hareketi ile Demokrasi İlişkisi

Çalışmanın en temel odak noktalarından biri olan husus 15 Temmuz kalkışma hareketi ve öğrencilerin bu hareket ve demokrasi arasında nasıl bir ilişki tahsis ettikleri konusudur.

Katılımcıların bu kalkışma hareketinden sonra yaşadıklarıyla, demokrasiyi nasıl ilişkilendirdikleri tablo 8’de gösterilmiştir.

Tablo 8. 15 Temmuz Kalkışması ile Demokrasi Arasındaki İlişki

	Katılımcılar	Frekans
Demokrasimiz kesintiye uğradı.	Ö1,Ö2,Ö8,Ö12,Ö40,Ö59,Ö60,Ö62, Ö69,Ö73 Ö83,Ö84,Ö108,Ö112	15
Birbirine zıt kavramlar. Yan yana gelmeleri mümkün değil.	Ö21,Ö27,Ö39,Ö42,Ö58,Ö64,Ö70, Ö71,Ö77 Ö94,Ö101,Ö106,Ö110,Ö115	17
Birlik ve beraberlik içinde milletimiz bir bütün haline gelmiştir.	Ö16,Ö36,Ö55,Ö72,Ö79,Ö81 Ö85,Ö92,Ö111	9
Halkımız kendi kendini yönetmeye alışmıştır. Darbeye geçit vermez.	Ö4,Ö15,Ö20,Ö87,Ö91,Ö99,Ö105, Ö114	8
İlişki yoktur.	Ö3,Ö5,Ö6,Ö10,Ö14	5
Var olma ve yok olma mücadelesine dönüşmüştür.	Ö11,Ö13,Ö41,Ö65,Ö79,Ö88,Ö89 Ö18,Ö19,Ö43,Ö46,Ö57,Ö78,Ö80, Ö95 Ö102,Ö113	7
Adalet olmazdı.	Ö22,Ö25,Ö44,Ö45,Ö49,Ö66,Ö74 Ö96,Ö107	10
Halkın egemenliğini etkisiz hale getirme çabaları	Ö23,Ö28,Ö38,Ö50,Ö61,Ö67,Ö68 Ö82,Ö97	9
Devlet idaresini ele geçirmek, millete hâkim olmak	Ö24,Ö32,Ö54,Ö98,Ö100	9
Demokrasinin zaferi, darbe girişiminin başarısız olması	Ö47,Ö48,Ö51,Ö52,Ö53,Ö56,Ö86	5
Darbenin kötülüğü, demokrasinin mutluluğu getirmesi	Ö63,Ö75,Ö103	7
Sosyal kalkınma olmazdı.	Ö26,Ö30,Ö33,Ö34,Ö90,Ö109	3
Demokraside düzen, darbeye düzensizlik vardır.	Ö29,Ö31,Ö35,Ö37,Ö104	6
Ülke yönetimi sivilken, darbe yönetiminin asker olması		5
TOPLAM		115

Katılımcıların 15'i,demokrasimizin kesintiye uğrayacağını, 17'si, bu iki kavramın birbirine zıt kavramlar olduğunu, bu kavramların yan yana gelmelerinin mümkün olmadığını, 9'u, birlik ve beraberlik içinde milletimizin bir bütün haline geldiğini ifade etmiştir. 8'i halkımızın kendi kendini yönetmeye alışmış olduğunu, darbeye geçit vermeyeceğini, 5'i aralarında bir ilişki kurmadığını, 7'si var olma ve yok olma mücadelesi olduğunu, 10'u, adalet olmayacağını, 9'u halkın egemenliğini etkisiz hale getirme çabaları olduğunu dile getirmiştir. Katılımcılardan 1'inin cevabı dikkat çekicidir.

Ö22: "Darbe girişimiyle beraber ülkemizi ele geçirmek ve halkın egemenliğini etkisiz hale getirilmek istendi. Tabii ki halkımız buna izin vermedi. O gece kahramanca savaşıldı, şehitler verildi, kanlar döküldü, Türk halkı olarak bu duruma çok üzüldük. Ama hiçbir zaman Türkiye Cumhuriyeti halkı olarak halk egemenliğinden ve demokrasiden vazgeçmedik"

Katılımcıların 9'u, devlet idaresini ele geçirmek, millete hâkim olmak, 5'i, demokrasinin zaferi, darbe girişiminin başarısız olması, 7'si, darbenin kötülüğü, demokrasinin mutluluğu getirmesi, 3'ü, sosyal kalkınma olmayacağını, 6'sı, demokraside düzenin olması, darbeye düzensizliğin olması, 5'i ülke yönetimi sivilken, darbe yönetiminin asker olması şeklinde cevaplandırmışlardır. Ö86'nın demokrasi ve darbe ilişkilendirmesi dikkat çekicidir.

Ö86: "15 Temmuz darbe kalkışması ve demokrasi arasında bence büyük bir ilişki vardır. Halkın sokaklara dökülmesi demokrasi ile alakalıdır. Demokrasi bir ülkenin halk tarafından yönetilmesi değil miydi? Zaten halkımızda öyle yaptı. Ülkemizi başkalarına kaptırmadık, sokağa çıkıp vatanımız uğruna savaştık"

4.1.6 15 Temmuz Sonrası Öngörüler

Tablo 9. Kalkışma Hareketinden Sonra Gelecek ile İlgili Öngörüler

	Katılımcılar	Frekans
Özgürlüğümüz kısıtlanırdı.	Ö4,Ö5,Ö11,Ö24,Ö27,Ö55,Ö56,Ö71 Ö73,Ö77,Ö99,Ö103,Ö108	13
Düşünce özgürlüğümüz olmazdı.	Ö1,Ö47,Ö62,Ö78,Ö115	5
Kötü yaşam koşulları olurdu.	Ö3,Ö14,Ö21,Ö36,Ö39,Ö41,Ö42,Ö76 Ö94,Ö98,Ö101,Ö109,Ö110,Ö112	15
Ülkemiz bölünürdü.	Ö18,Ö32,Ö37,Ö57,Ö72,Ö105,Ö107	7
Eğitim hakkı kısıtlanırdı.	Ö15,Ö60,Ö69,Ö75,Ö100,Ö102	6
Demokrasi kesintiye uğrardı.	Ö6,Ö7,Ö9,Ö10,Ö13,Ö33,Ö58,Ö66,Ö70	9
Başka güçlerin kuklası haline gelirdik.	Ö12,Ö25,Ö26,Ö34,Ö61,Ö65,Ö83	7
Sokağa çıkma yasağı olurdu.	Ö19,Ö22,Ö28,Ö35,Ö38,Ö80,Ö81,Ö90	8
Kalkışmanın başarılı olması mümkün değil	Ö29,Ö31,Ö43,Ö82	4
Kaos ve kargaşa olurdu.	Ö30,Ö40,Ö48,Ö49,Ö50,Ö51,Ö95 Ö96,Ö106,Ö114	10
Yaşama hakkımız olmazdı.	Ö63,Ö67,Ö85,Ö88,Ö89,Ö91,Ö93,Ö111	8
İşkence, zulüm ve adaletsizlik olurdu.	Ö79,Ö86,Ö113	3
TOPLAM		95

“15 Temmuz darbe girişimi gerçekleşseydi sizi nasıl bir yaşam bekliyor olurdu” sorularına verilen cevaplarda; katılımcılardan 13’ü eğer böyle bir darbe gerçekleşmiş olsaydı özgürlüklerimizin kısıtlanacağını dile getirmişlerdir. Özgürlükler derken bunun içinde eğitim hakkı, düşünce özgürlüğü, bireysel özgürlükler kastedilmektedir. Nitekim 5 katılımcı düşünce özgürlüğümüzün kesintiye uğrayacağından bahsetmiştir. Katılımcıların büyük çoğunluğu (on beş kişi) darbe gerçekleşseydi kötü yaşam koşullarının bizi bekleyeceğini ifade etmiştir.

Ö76: “Kötü bir yaşam, Babaannemin anlattığına göre sokağa çıkamayacağımız, evde mum bile yakamayacağımız günlerin tekrardan yaşanacağını söylüyordu”

Katılımcılardan 7’si ülkemizin bölüneceğini, 6’sı eğitim hakkı’nın kısıtlanacağı, 9’u demokrasinin kesintiye uğrayacağını söylemiştir.

Ö70: Eğer darbe olsaydı, sokağa çıkma yasakları, yokluk, yoksulluk, ezanların okunmasına izin verilmeyecekti, namaz kılmaya, ibadet etmemize izin verilmeyecekti. Uzun ekmek kuyrukları, yiyecek kuyrukları hatta böyle olabilir diye bazı insanlar hemen marketlere bile gidenler olmuştu. Sokaklarda darbe yapan askerler, tanklar, zırhlı araçlar dolaşacaktı. Okullara bir süre gidilmeyecekti. Devletin olan hastanelere, okullara el konulacaktı. Devletin hazinesine el konulacaktı. Milletimiz çok gerileyecekti.

Katılımcılardan 7’si darbe gerçekleşseydi başka ülkelerin kuklası haline geleceğimizi, 8’i sokağa çıkma yasağı ile baş başa kalacağımızı söylemiştir.

Ö22: Sokağa çıkamazdık, Askerler kapımızda bekler, bize eziyet eder, yiyecek ekmek, yemek bile bulamazdık. Ailemizi kaybeder hatta biz de ölebilirdik. Ama Cumhurbaşkanı, başbakan ve halkımız sayesinde hainlerin planı o gece boşa çıktı.

Katılımcılardan 4’ü her ne olursa olsun kalkışma hareketi başarılı olamazdı, milletimiz bu darbeyi savuştururdu diyerek, Türk milletine güven duyduğunu ifade etmiştir.

Katılımcılardan 10’u ise kalkışma hareketi sonrası, kargaşa, gürültü, kargaşa olacağını söylemiştir.

Kalkışma gerçekleştiğinde ne olacağına dair öngörülerle ilgili olarak katılımcıların 8’i ise yaşama hakkımızın elimizden alınabileceğini söylemiştir.

Katılımcılardan 3'ü ise darbe gerçekleşseydi, ülkemizde işkence, zulüm ve adaletsizlik baş gösterirdi ifadelerini kullanmıştır

Katılımcılardan 1'i darbe olayının arkasında dış güçlerin olduğu ve bir bakıma bu olayın her şerde bir hayır vardır mantığıyla hareket ederek, bu olayda kimin dost, kimin düşman olduğunun ortaya çıktığı ve bu olayda Türk Halkına sonsuz güveninin olduğunu dile getirmiştir.

Ö94: Yani en kapsamlı açıklamaya yapacak olursak... Allah'ın ona vermiş olduğu akıl boş şeyler için çalıştıran insanlar bir ülkeyi nasıl yönetebilir ki? Gerçi onların amacı yönetmek de değil batırmaktı. Bu kalkışma da tek olumlu bir şey olabilirdi o da diğer ülkelerin gerçek yüzlerini görmektir. "Sizi destekliyoruz" lar, "İşte sonunda" lara döner. " Her zaman yanındayız" lar, " Beklediğimiz gün sonunda geldi" lere dönerdi. Fakat bunlar yaşanmadığı için ne kadar şükretsek azdır. Kirli ve sinsî oyunlarla bu topraklarda acıyla can vermek istemezdim. Sahipsiz bir başına bir toplum... Nasıl olurdu düşüncesi bile can sıkıcı. Fazlasıyla... Ben bu tür çabaların, girişimlerin Türk Halkını yıldıramayacağını bildiğimden, kötü bir sonuçla sonuçlanacağını düşünmedim ve korkmadım. Türkiye Cumhuriyeti Devleti bunu unutmayacaktır. Fakat ben bu sorunları her türlü aşacağımızdan eminim. Bir kere Allah'ın yanında olduğu bir devleti kim yenebilir ki? Hiç sanmıyorum. Bütün Türk Halkına geçmiş olsun...

BÖLÜM V

5.1 SONUÇ ve TARTIŞMA

15 Temmuz 2016'nın bu denli gündeme gelmesi özellikle ülkemizin beka sorunuyla karşı karşıya kalması, darbe ile demokrasinin gelecek nesillerimize nasıl sirayet ettiğini ortaya koymak için, Sakarya ili Adapazarı İlçesi örneğinde sekizinci sınıf öğrencilerinin darbe ve demokrasi algıları ortaya konmaya çalışılmış ve durum betimlemesi yapılmıştır. Cevapların nitel olarak analiz edildiği çalışmada söz konusu kavramların bilgisi yoklanmış ve belirlenen kategoriler üzerinden darbe ve demokrasi algısı değerlendirilmiştir. Elde edilen verilere göre;

- Demokrasi olgusunu, halkın yönetime katılımı ve herkesin eşit olması şeklinde ifade ettikleri,
- Demokrasiyi, halk, eşitlik ve hürriyet kavramlarıyla açıkladıkları,
- Demokrasiyi oy kullanarak ve demokrasinin nimetleri olan hak ve özgürlükleri kullanarak hayatlarına tatbik ettikleri,
- Katılımcıların demokrasi sorumluluğunda, 15 Temmuz kalkışma hareketine bağlı olarak vatani koruma görevinin, oy kullanmanın önüne geçmiş olduğu,
- 15 Temmuz kalkışma hareketinin, darbe olduğunu gördükleri ve o gecede üzüntü ve mutsuzluk hissettikleri, olumsuz duyguların yanında milletimizin bir araya gelmesinin mutluluk verici olduğunu,
- 15 Temmuz kalkışma hareketi olduğunda, kitle iletişim araçlarının günümüzde yaygın olması dolayısıyla bilgilere anında ulaşabildikleri,

- Darbe ile demokrasi kelimelerinin birbirine zıt kavramlar olduğu, eğer kalkışma gerçekleşseydi demokrasinin kesintiye uğrayacağı yönünde görüş bildirdikleri sonuçlarına ulaşılmıştır.

Katılımcıların yüzde 35,7'si demokrasiyi halk ve halkın yönetime katılımı, yüzde 12,2'si seçim çerçevesinde değerlendirmiştir. Erdoğan, (2017) "15 Temmuz darbe girişimi sonrası basında sivil toplum, demokrasi algısı" çalışmasını gerçekleştirmiştir. Çalışma sonucunda, 15 Temmuz gecesi siyasi katılımın çok farklı bir tezahürünün görüldüğünü, en ileri demokrasilerde bile görülemeyen bu siyasal katılım çok önemlidir. Bireylerin tercihlerinin hiçe sayılarak vesayet sisteminin bir kez daha yönetime el koymasına izin verilmemiştir. Halk oyunun arkasında durmuştur. Seçimle gelenin yine halkın oylarıyla gideceği manifestosunu tarihe not düşmüştür. Bu siyasi katılım davranışı aslında seçmenin ne kadar bilinçli olduğu, ne kadar yüksek bir sadakat ile oy kullandığının göstergesidir. Her iki araştırmanın da benzerlik gösterdiği görülmektedir.

Katılımcıların %12,2'si demokrasi sorumluluğunu eşit ve adaletli davranmak olarak vurgulamıştır. İnel, Urhan, Ünal (2018) ortaokul öğrencilerinin adalet kavramına ilişkin metaforik algılarının tespit edilmesine yönelik yapılan çalışma sonucunda, 198 katılımcıdan toplanan verilerde 76 farklı metafor olduğu bulgusuna ulaşılmıştır. Bu sonuca göre, en çok tekrar eden metaforlar sırasıyla "terazi", "eşitlik" ve "insan" metaforları olmuştur. Araştırma bulgularına bakıldığında, ortaokul öğrencilerinin adalet kavramına yönelik metaforik algılarının "eşitlik olarak adalet", "hak ve kural olarak adalet", "hayatın parçası olarak adalet" ve "cezalandırma aracı olarak adalet" olmak üzere 4 kategori altında toplandığı görülmektedir. İki çalışmanın verilerinin birbiriyle paralel olduğu gözükmemektedir.

Kuş, (2012) "İlköğretim öğrencilerinin demokrasi algılarının çeşitli değişkenler açısından incelenmesi" çalışmasında öğrencilerden aldığı cevaplara göre, Türkiye'de öğrenim gören 8. sınıf öğrencilerin demokrasi algısı ölçeğindeki puan ortalamaları ile diğer ülke öğrencilerinin ortalaması görülmektedir. Grafik yorumlandığında, halkın seçimlerde oy kullanma hakkına sahip olması hem diğer ülkelerdeki öğrenciler tarafından hem de Türkiye'deki öğrenciler tarafından en yüksek ortalamaya sahip madde olduğu görülmektedir. Genel olarak öğrencilerin tamamına yakın bir bölümü halkın

seçimlerde oy kullanma hakkına sahip olmasını demokrasi açısından çok iyi olarak değerlendirmişlerdir sonucuna varılmıştır. Bu araştırmada ise, katılımcıların demokrasi kùltürünü hayatına tatbik etme algıları noktasında yüzde 26,2'lik bir kesim oy kullanma olarak, yüzde 7,83'lük bir kesim kadın erkek eşitliği, yüzde 11,31'lik kesim hak ve özgürlükleri kullanmaktadır. Hak ve özgürlükleri kullanma konusunda katılımcılar bu hak ve özgürlüklerin ne olduğu konusunda yeterli bilgi vermemişlerdir. Genel olarak hak ve özgürlüklerden bahsederken bu hak ve özgürlüğün, kendilerinin de içinde bulunduğu eğitim alma hakkı olarak tanımlamışlardır. Oy kullanma oranlarının en yüksek olması iki çalışmanın sonuçlarının paralel olduğunu göstermektedir.

Katılımcıların demokrasi tanımları ezbere dayanan bilgileri kapsamaktadır. Bunun en önemli nedeni de eğitim sistemimizin demokrasiye dayalı uygulamaların öğrencilerimizin hayatında yer tutmamasından kaynaklanmaktadır. Hem aile yapısı içinde çocuğun konumlandırılışı (katılımcılar aile içerisinde bir karar alması noktasına geldiğinde kendilerinin görüşlerinin alınmadığı, görüşlerinin ebeveynleri tarafından ciddiye alınmadığı kanaatinde birleşmektedirler) hem ders müfredatlarının yeteri kadar demokrasiyi özümsememesinden dolayı bu eksiklik giderilememektedir. Eğitim sistemimizde özellikle dersler bazında Sosyal Bilgiler dersinin müfredatlarında katılımcılarımızın demokrasiyi özümsemeleri için pratik anlamda içeriklere ihtiyaç vardır.

Katılımcılar demokrasiyi, halkın yönetime katılımı, herkesin seçme ve seçilme hakkına sahip olması, insanların eşit olması, herkesin özgürce yaşaması, dayanışma içerisinde olmak, adaletin sağlanması, fikirlerin özgürce açıklanması, ortak kararlar almak, düşünce birliğinin olması, çoğunluğun tercihlerine göre hareket edilmesi, birlik ve uyum içinde yaşamak olarak açıklamıştır. Kaldırım, (2005) "İlköğretim 8.sınıf öğrencilerinin demokrasi algıları" adlı yapmış olduğu araştırmada, öğrencilerin büyük çoğunluğunun (%82) halkın düşüncelerine önem verilmesi ve bunun demokrasi için önemli olduğunun farkında olduğu görülmektedir sonucuna ulaşması bu çalışmadaki verilerle örtüşmektedir. . Yalçın, (2018) alışmasında, demokratik vatandaş kavramına ilişkin ortaokul öğrencilerinin geliştirdiği metaforlar incelendiğinde, toplam 427 anlamlı metafor oluşturulmuştur. Oluşturulan metaforlar 8 farklı kavramsal kategori altında toplanmıştır. Söz konusu kategoriler; özgürlük, eşitlik, adalet, katılım, vatanseverlik,

birlik ve beraberlik, sorumluluk, çalışkanlık şeklindedir. Üretilen metaforların özgürlük ve eşitlik kategorilerinde yoğunlaştığı görülmektedir. En az oluşturulan metafor kategorisi ise “çalışkanlık” kategorisidir. Bu çalışma Yalçın, (2018)’in çalışmasını destekler niteliktedir. Öğrencilerin görüşleri analiz edildiğinde demokratik vatandaş kavramını doğru algıladıkları ancak hayata uygulama konusunda yeterli olmadıkları gözlemlenmiştir. Okullarda sınıf başkanı, okul temsilcisinin seçilmesi gibi demokrasiyi çağrıştıran pratik uygulamaların etkisi büyüktür. Katılımcıların yüzde 23,5’i demokrasiyi herkesin eşit olması olarak değerlendirmiştir. Yüzde 10,5’i ise demokrasi konusunda fikir sahibi değildir. Fikir belirtemeyen katılımcıların demokrasiyi soyut bir kavram olması nedeniyle anlamlandıramamışlardır.

Zayimoğlu-Öztürk (2018), ortaokul öğrencilerinin 15 Temmuz darbe girişimine ilişkin algıları hakkında görüşlerini belirlemek amacıyla araştırma yapmıştır. Araştırma sonucunda darbe gecesi katılımcıların en yoğun olarak yaşadığı duygu olarak “korku, endişe, üzüntü” olduğunu ve 63 öğrenciden 42’si bu duyguları yaşadıklarını ifade etmişlerdir. Bu araştırmada da katılımcılar, kalkışma hareketi günü “üzüntü, mutsuzluk, korku ve endişe” hissettiklerini belirtmeleri, Zayimoğlu-Öztürk, (2018)’ün araştırmasının sonucunu desteklemektedir.

Araştırma bulgularına göre % 19,2’lik bir kesim, kalkışma hareketine paralel olarak katılımcıların demokrasi sorumluluğu konusunda, en önem verdikleri öncelikli durum vatanı korumak olduğunu ifade etmiştir. Katılımcılarda hareketin başarıyla sonuçlanması durumunda ülkemizin elden çıkacağı ve vatanın başkalarının eline geçeceği endişesi olduğu görülmüştür. Katılımcılar için demokrasinin korunması vatanın korunması ve milletin huzur içinde vatan topraklarında varlığını sürdürmesi demektir. Yerdelen (2018)’in emperyalizm’in “açık hedef belirleme” projesinin üçüncü dalgası ve 15 Temmuz 2016 darbe kalkışması adlı çalışmasında, Türkiye’nin Siyonist ve Amerikan politikalarına uyumlu hale getirilmesi çerçevesinde planlanan bu darbe girişimi, Türk milletinin milli iradesine sahip çıkmasıyla önlenmiştir. Sayılan bu nedenlerden dolayı “vatan savunması” niteliği taşıyan Türk milletinin 15 Temmuz 2016’daki direnişi, askeri darbelerin önlenmesi, demokrasinin kurumsallaşması ve toplumun demokrasi bilincinin yükselmesi açısından önemlidir sonucuna ulaşmıştır. Araştırma sonuçlarının demokrasi sorumluluğu açısından bu araştırma ile örtüştüğü görülmektedir.

Katılımcıların yüzde 52,18 darbe girişimini televizyondan, yüzde 20,86 sosyal ağlardan, yüzde 12,2 yakın çevresinden, yüzde 3,44 okunan salalardan, yüzde 6,97 gazetelerden ve yüzde 4,35 dışarıdaki seslerden öğrenmiştir. Durna (2018)'nin "demokrasiye müdahale örneği olarak 15 Temmuz 2016 darbe kalkışması ve toplumsal tepkiler" çalışmasında da katılımcıların % 66,7'si televizyondan, yüzde 16,6 sosyal ağlardan öğrendiklerini dile getirmişlerdir ve bu oranlar çalışmalardaki cevapların benzer olduğunu göstermektedir. Çağımızın teknoloji çağı olmuş olması ve iletişimin bu denli gelişmiş olması, bilgiye anında ulaşabilme imkânı bu kalkışma hareketinin hemen duyulmasını ve bu kalkışma hareketine karşı bir an önce harekete geçilmesini sağlamış ve şu hayati bir öneme sahip gerçek bilgidir. Bu noktada iletişimde teknolojinin kullanımı da herkesin aynı anda haberdar olup harekete geçmesini sağlayan bir süreç olmuştur.

Sosyal Bilgiler öğretim programında (2017), bulunan amaçlarından biri bireylerin insan hakları, laiklik, demokrasi, milli egemenlik, cumhuriyet kavramlarının tarihsel süreçleri ve günümüz Türkiye'si üzerindeki etkilerini kavrayarak yaşamını demokratik kurallara göre düzenlemesini sağlamaktır. Demokratik bir ülkede temel hak ve özgürlükler vardır ve bu kazanımlar anayasal güvence altına alınmıştır. Demokrasilerde yönetimler gücünü halktan alır ve halk seçimini hür iradesine bağlı olarak gerçekleştirmektedir. Araştırma sonucunda öğrenciler 15 Temmuz kalkışma hareketine şiddetle karşı çıkmışlar, hak ve özgürlüklerinin savunucuları olup, vatanlarını ve ailelerini koruma güdülerini pekişmiş ve demokrasinin savunucuları olduklarını göstermişlerdir.

Demokrasi toplumun yönetilmesi ve barış, adalet içinde sürdürülebilirliğini sağlama açısından olmazsa olmaz bir yaşam biçimidir. Sosyal Bilgiler dersi ile öğrencilere bu gereklilik öğretilmektedir. Fakat demokrasi bilincinin ve kültürünün kazandırılmasında daha fazla etkinliklerin yer alması ve gerektiğinde okul-aile işbirliği çerçevesinde aile içinde de demokratik bir ortamın sağlanması konusunda velilerin de bilinçlendirilmesi gerekir. Okulun artık bir yaşam alanı olduğu gerçeğinden hareketle yaşamdan bir kesit sunarak yaşamın pratik edilebilmesi bağlamında kazandırılması ve içselleştirilmesi gereken bir durum olarak demokratik uygulamalar oluşturulmalıdır. Demokrasiye sahip çıkmanın 15 Temmuz süreci vb. olumsuz durumları bertaraf edebilme şansını verdiği gerçeğinden hareketle, eğitim, öğretim programlarında demokrasi ve demokrasi

kültürüne ait kazanımların daha fazla yer alması gerekliliği de ortaya çıkmış bulunmaktadır. Değişen yüzyılda gelişen teknolojik ve toplumsal yapı bağlamında küçük yaşlardan itibaren gerek aile gerekse okul kültüründe demokrasi pratiklerinin daha fazla yer alması ve hatta bu pratiklerle ilgili çalışmaların ve tezlerin yapılması toplumsal fayda anlamında son derece gereklidir.

15 Temmuz kalkışma hareketi ile öğrencilerin vatan, millet algılarının daha romantik bir algıya dönüştüğü sonucu çıkarılabilir. Burada dikkat çeken husus katılımcıların kalkışma hareketi ile demokrasiyi bire bir ilişkilendirmeleridir.

Nitekim 15 Temmuz gecesi meydanlarda toplanan halk, aslında temsili demokrasinin kendisinden ibaret olduğunu ve demokrasinin sahibinin kendisi olduğunu bilfiil yaşayarak görmüştür. Bu ise Türkiye’deki demokrasi algısında yönetimin bir gruba teslim edilmesine karşı çıkan ve çoğunluk ilkesinin tatbikini önemli kılan bir anlayışın yerleşmesine sebep olmuştur.

Demokratik toplumlarda bireylerin demokrasiyi en iyi tatbik ettikleri yer sandıktır. Katılımcılar seçme ve seçilme hakkını oldukça önemsemektedirler. Okul yıllarının ilk zamanlarından itibaren bireyler okul meclis başkanlığı seçimi yapmaktadırlar ve bu seçimler esnasında oy kullanma, seçme ve seçilme hakkına sahip olma esnasında büyük heyecan duyulmakta, okul meclis başkanlığına aday olan katılımcılar, seçilmek için propaganda sürecine katılım sağlamak ve vaatlerde bulunmaktadırlar. Yalçın, (2018) “Ortaokul Öğrencilerinin Demokratik Vatandaş Kavramına Bakış Açılarının Metaforlar Yoluyla İncelenmesi” çalışmasında, öğrenciler demokratik vatandaş kavramını seçim ve karar verme katılım gibi demokrasinin ayırt edici özelliklerine de yer vermişlerdir. Karar verme katılım ve seçim demokrasinin en önemli ayırt edici unsurlarıdır. Öğrenciler katılım kategorisinde demokrasinin ayırt edici özelliklerinden olan, ‘seçim sandığı’, ‘oy’, ‘meclis’, ‘seçme ve seçilme hakkı’ metaforlarını kullanmışlardır. Öğrencilerin genel olarak demokratik vatandaş ve bütünleyen unsurlarını doğru şekilde anlayıp ifade ettikleri görülmüştür. İki çalışmada elde edilen bulgular birbirine benzerlik göstermektedir. Okul kültürüne uyum sağlayan, seçme ve seçilme hakkına sahip olan bireyler bu durumu özümseyerek ileride de ülke yönetimine söz sahibi olmaya heveslenme durumunda olmaktadır. Okulda yaşanan bu mikro düzeydeki demokratik

atmosfer ve demokrasi kültürü bir miktar da olsa öğrencinin bu süreçleri içselleştirmesinde destek sağlamaktadır.

Herkesin eşit olduğu bir düzende yaşamak katılımcıların görüşleri içerisindedir. Herkesin eşit olduğu düzen o toplumda yaşayan bireylerin genel anlamda mutlu ve huzurlu olunacağı anlamına gelmektedir. Eşitlik duygusunu yaşayan bireyler, kendileri ve aileleri için geleceğe daha güvenli bakmalarını sağlayacaktır.

Demokrasinin nimetlerini katılımcılar belirli noktalarda farkına varmaktadır. Eğitim alma hakkının onlar için oldukça önemli olduğu ve öğrenimlerini aksatacak hiçbir durumla karşılaşmamış olmalarının sonucu demokrasiyle ilişkilendirilmiştir.

Aile içerisinde iken herhangi bir karar alınırken katılımcıların kararlarının önemsemeleri onlar için oldukça önemli olduğunu göstermektedir. Bu nedenle aile içerisinde kararlar alınırken ebeveynlerin çocukların da düşüncelerini almaları demokrasiyi özümsemeleri açısından oldukça güzel bir uygulama olarak karşımıza çıkmaktadır.

Demokrasinin çoğunluğun kararı olarak algılayan katılımcı sayısı oldukça fazladır. Eğer bir karar alınacaksa çoğunluğun kararı alınacak kararlarda etkili olması gerekir. Öğrenci sınıfta kalıp kalmaması öğretmenlerin çoğunluğun kararı olmasını gerektiği düşüncesi, eğitim ortamında karşılaşmış oldukları durumlarla ilgilidir.

Bütün bunların ışığında Türkiye, demokrasi serüveninde darbeyi püskürtme kabiliyetine sahip bir halka sahip olduğu görülmektedir. Ayrıca yönetimin bir grup seçkin tarafından gasp edilmesi olayının tarihe karışması fikri bütün kurumlarımızın demokrasiyi koruma görevinin daha iyi anlaşılmasına hem de demokratik güçlerimizin kendilerini daha rahat hissedeceği bir ortamda siyaset yapma imkânına sahip olmasına sebep olacaktır.

5.1.2 Öneriler

Bu çalışma 15 Temmuz kalkışma hareketi gerçekleştikten bir yıl sonra yapılmıştır. Elde edilen veriler sığağı sığağına olan duygu, düşünce ve tutumlardır. Aynı çalışma üzerinden belli bir zaman geçtikten sonra tekrardan gelecek olan yeni nesille veya çalışma yapılan yaş grubunun orta yaşlara gelince yapılması ilginç sonuçlar doğurabilir. 15 Temmuz kalkışma hareketinin demokrasiye ne kadar zarar verdiği açıkça ortada

olduğu için, demokrasinin hak ve özgürlüklerine sahip çıkacak bireyler yetiştirmenin üzerinde önemle durulmalıdır. Sosyal Bilgiler dersi; ulus devletlerin kuruluşundan itibaren, vatandaşlık bilinci oluşturmanın ve ortak geçmiş algısı yaratmak suretiyle toplumsal dayanışmayı sağlamanın bir aracı olarak görülmüştür. Dolayısıyla sosyal bilgiler dersinden, vatandaşlık eğitimi çerçevesinde demokratik değer, tutum ve inançların geliştirilmesi amaçlanmaktadır. Bu bakımdan sosyal bilgiler dersi, insan hakları ve demokrasi eğitimi açısından önemli bir potansiyele sahiptir. Doğrudan ve dolaylı yöntemlerle, demokrasiye yönelik tarihsel sürecin ve değer sisteminin sosyal bilgiler dersinde somutlaştırılması ve bu vesileyle demokrasiye yönelik olumlu tutumların kazandırılması mümkündür.

Sosyal Bilgiler dersi müfredatı öğrencilerin demokrasiyi özümsemeleri, hak ve özgürlüklerini bire bir öğrenmeleri için yaşantılar oluşturacak şekilde düzenlenmeli ve demokrasiyle yönetilen ülkelerdeki yönetimlerin sadece halkın vereceği oylarla değiştirilebilir olgusunu akıllara ve yüreklere işlenmelidir. Gelecek yıllarda bu çalışmanın tekrarı yapılabilir. Bu konunun Sosyal Bilgiler ders kitabı kazanımlarında ele alınış şekli genişletilebilir. Ayrıca Sosyal Bilgiler Öğretmenleri, öğretmen adayları, alan uzmanları, eğitimcilere uygulanabilir.

KAYNAKÇA

- Akdu, Ö. (2016). *Ortaokul 8. Sınıf Vatandaşlık ve Demokrasi Eğitimi Dersinin Demokrasi Kültürüne Katkısının Öğrenci Görüşlerine Göre Değerlendirilmesi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Beetham, D., Boyle, K., (1998). *Demokrasinin Temelleri 80 Soru ve Cevap*. (Çev. V. Bıçak). Liberte yayınları, Ankara 1.baskı.
- Bekcan, U. (2005). *Demokrasi Kuramları Açısından Türk Demokrasisine İlişkin Bir İnceleme*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Pamukkale Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Biçer, B. (2007). *Demokrasi Eğitimi ve Okul Meclisleri Projesi ile Öğrencilerde Demokrasi Kültürü Kazanımlarının Ortaöğretim Öğretmenlerince Değerlendirilmesine Yönelik Bir Analiz*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Dumlupınar Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Büyükkaragöz, S. ve Kesici, Ş. (1998). *Demokrasi ve İnsan Hakları Serisi*. Ankara. Türk Demokrasisi Yayınları.
- Creswell W. J. (2013). *Nitel Araştırma Yöntemleri Beş Yaklaşımına Göre Nitel Araştırma ve Araştırma Deseni*. (Çev. M. Bütün, S. B. Demir). Siyasal Kitabevi, Ankara.
- Çakı, F. (2018).Türkiye’de 15 Temmuz’un Toplumsal Etkileri ve Ona Yol Açan Faktörler Üzerine Düşünceler. *Akademik İncelemeler Dergisi*. Cilt: 13, Sayı: 1.
- Çizakça, M. (2002). *Demokrasi Arayışında Türkiye*. Yeni Türkiye Yayınları, Ankara.
- Demir, H. (2013). *Demokrasi Düşüncesinin Gelişimi Bağlamında Demokrasi ve Demokrasi Karşıtı Görüşler: Giovanni Sartori ve Carl Schmitt*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Demir, N. (2010). Demokrasi’nin Temel İlkeleri ve Modern Demokrasi Kuramları. *Ege Akademik Bakış*.

- Doğan, İ. (2004). *Modern Toplumda Vatandaşlık, Demokrasi ve İnsan Hakları, İnsan Haklarının Kültürel Temeller*. Ankara: Pegem A Yayıncılık, 5.baskı.
- Dolanbay, H. (2011). *İlköğretim Sosyal Bilgiler Eğitimi Programında Öğrenim Gören Öğretmen Adaylarının İnsan Hakları ve Demokrasi Dersinin İşlenişine İlişkin Görüşleri*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, İnönü Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Malatya.
- Durna, Z. (2018). *Demokrasiye Müdahale Örneği Olarak 15 Temmuz 2016 Darbe Kalkışması ve Toplumsal Tepkiler*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Afyonkarahisar.
- Dursun, D. (2001). *Demokrasi Sorunu ve Türk Demokrasisi*. Şehir Yayınları, İstanbul.
- Erdoğan, M. (2017). *15 Temmuz Darbe Girişimi Sonrası Basında Sivil Toplum-Demokrasi Algısı*. Yüksek lisans tezi.
- Erdoğan, M. (2001). *Anayasal Demokrasi*. Ankara: Siyasal Kitabevi. Gözden geçirilmiş 4.baskı.
- Gözler, K. (2006). *Anayasa Hukukuna Giriş*. Yedinci Baskı, Ekin Kitabevi Yayınları, Bursa.
- Gültekin, G., Akpınar, M., Nohutcu, M., Özerdoğan, P., Aygün, S., *Ortaokul ve imam hatip ortaokulu sosyal bilgiler 7 ders kitabı*. İstanbul, 2018, Netbil basım ve Yayıncılık.
- Heywood, A. (1992). *Political Ideologies*. (Çev. B. Şahin), Macmillian Yayınevi.
- Huntington, S. P. (1996). *Üçüncü Dalga, Geç 20.Yüzyılda Demokratikleşme*. Gözden Geçirilmiş 1.baskı (Çev. E. Özbudun). Kilit Yayınları.
- Huntington, S. P. (1996). *Üçüncü Dalga/ 20.Yüzyıl Sonlarında Demokratlaşma*. (Çev. E. Özbudun), Kıta Yayınları, Ankara.
- İnce, M. (2016). Alan Touraine'in Demokrasi Düşüncesi Üzerine Bir Değerlendirme. KTÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü, *Sosyal Bilimler Dergisi*, Yıl 6 Sayı 12.

- İnel, Y., Urhan, E., Ünal, İ. A., (2018). *Ortaokul Öğrencilerinin Adalet Kavramına İlişkin Metaforik Algıları*. *Anadolu Journal of Educational Sciences International*.
- Kaldırım, E. (2005). İlköğretim 8. Sınıf Öğrencilerinin Demokrasi Algıları. *Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi*, Cilt 25, Sayı 3. 143-162.
- Karatekin, K., Elvan, Ö. (2016). 8. Sınıf Öğrencilerinin Demokrasi Kavramına İlişkin Bilişsel Yapıları. *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, Cilt 16, (USBES Özel Sayı II) 1405-1431.
- Kıncal, R. Y., (2004). *Vatandaşlık Bilgisi*. İstanbul: Nobel Yayınları.
- Kongar, E. (2007). *Demokrasimizle Yüzleşmek*. Remzi Kitabevi, 10. Basım.
- Kongar, E. (1993). *Türkiye'nin Toplumsal Yapısı*. Remzi Kitabevi, İstanbul.
- Kozaner, Ç. (2012). *Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının İlköğretim İkinci Kademe Sosyal Bilgiler Derslerindeki Demokrasi Konularına Yönelik Görüşleri*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Milli Eğitim Bakanlığı. (2018). *Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı (İlkokul ve Ortaokul 4,5,6 ve 7.Sınıflar)*. Ankara.
- Milli Eğitim Bakanlığı. (2017). *Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı (İlkokul ve Ortaokul 4, 5, 6 ve 7. Sınıflar)*. Ankara.
- Milli Eğitim Bakanlığı. (1973). *1739 Sayılı Milli Eğitim Temel Kanunu*. Sayı:14574 cilt:12.
- Neziroğlu, İ. (1998). Çok Partili Türk Siyasi Hayatında Askeri Müdahaleler 1946-1997. *Cumhuriyet Ansiklopedisi*. 2. cilt 1923-1998 Dönemi Siyasal Değerlendirme, Yeni Türkiye Eylül-Aralık, Yıl 4, Sayı 23-24.
- Öncül, R. (2000). *Eğitim ve Eğitim Bilimleri Sözlüğü*. İstanbul: Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları: 3410, Bilim ve Kültür Eserleri Dizisi: 1220, Sözlük Dizisi:4.

- Özcan, M.(2009). *Temel Dayanakları Bakımından Demokrasi: Antik ve Modern, Toplum ve Demokrasi*. 3 (6-7), Mayıs-Aralık, s. 125-148.
- Özdemir, G. (2013). *Farklılıkların Kesiştiği Coğrafyalar İçin Bir Öneri: Radikal Demokrasi*. Celal Bayar Üniversitesi İİBF Manisa, Cilt:20, Sayı 1, S.81-82.
- Özdemir, H. (2009). *İlköğretim 8. Sınıf Öğrencilerine Demokrasi Kültürü Kazandırmada Demokrasi Eğitimi ve Okul Meclisleri Projesinin Katkısı*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Dumlupınar Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Palabıyık, A. (26-28 Ekim 2017). Darbeden Demokrasiye Fetöden Direnişe: 15 Temmuz Gecesinde Halkı Sokağa Çağırın Sürecin Sosyo-Politik İnşası. *Kartepe Zirvesi Tebliğler*. Kocaeli.
- Sitembölükbaşı, Ş. (2005). Liberal Demokrasinin Çıkmazlarına Çözüm Olarak Müzakereci Demokrasi. *Akdeniz İBBF Dergisi*.
- Sunay, C. (2009). *12 Eylül Dönemi Türk Siyasetinde Sivil- Asker İlişkileri*. Doktora tezi, Marmara Üniversitesi, Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü.
- Şahin, B. (2008). *Liberal Demokrasi'nin Temelleri: Güncel Demokrasi Tartışmaları*. Oreon Yayınları.
- Şahin, E. (2018). *Ortaokul ve İmam Hatip Ortaokulu Sosyal Bilgiler 5 Ders Kitabı*. Ankara 2018, Anadol Yayıncılık.
- Şaylan, G. (1998). *Demokrasi ve Demokrasi Düşüncesinin Gelişmesi*. Ankara: Türkiye ve Orta Doğu Amme İdaresi Enstitüsü.
- Tay, B. (2017). 2005 Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı ile 2017 Sosyal Bilgiler Dersi Taslak Öğretim Programının Karşılaştırması. *International Journal Of Eurasia Social Sciences*. Vol: 8, Issue: 27, pp. (461-487).
- Ural, Ş. (1988). UNESCO Türkiye Milli Komisyonu, İnsan Bilimleri Komitesi, *Demokrasi'nin Felsefi Temelleri*. Ankara.

- Yerdelen, B. (26-28 Ekim 2017). Emperyalizmin “Açık Hedef Belirleme” Projesinin Üçüncü Dalgası ve 15 Temmuz 2016 Darbe Kalkışması. *Kartepe Zirvesi Tebliğler*. Kocaeli.
- Yeşil, R. (2002). *Okul ve Ailede İnsan Hakları ve Demokrasi Eğitimi*. Nobel Yayın Dağıtım, Ankara, 2002.
- Yetkin, Ç. (2011). *Türkiye’de Askeri Darbeler ve Amerika*. Kilit yayınları, Ankara.
- Yıldırım A., Şimşek H. (2008). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*. Seçkin Yayıncılık, 2008.
- Zayimoğlu-Öztürk, F. (2018). Ortaokul Öğrencilerinin 15 Temmuz Darbe Girişimine İlişkin Algıları. *Kuramsal Eğitimbilim Dergisi* [Journal of Theoretical Educational Science], 11(4), 627-645.

ÖZGEÇMİŞ VE İLETİŞİM BİLGİSİ

15.10.1982 yılında Eskişehir’de doğdu. İlkokulu, ortaokulu ve liseyi Eskişehir’ de bitirdi. Lisans öğrenimini 2005 yılında Süleyman Demirel Üniversitesi, Burdur Eğitim Fakültesi Sosyal Bilgiler Öğretmenliğinde tamamladı. 2007 yılında Kars’ın Sarıkamış İlçesinde göreve başladı. 2011 yılında Sakarya İli Söğütlü ilçesine tayini çıktı. 2013 yılında Adapazarı İlçesinde Müdür Yardımcısı olarak göreve başladı. 2017 yılında Bilecik İli Söğüt İlçesine atandı. Halen Ertuğrul Gazi Ortaokulunda görev yapmaktadır.

E-posta adresi:mustafa_dogan26@hotmail.com